

# Mokslu Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 10 (719)

## LIETUVOS MOKSLININKŲ SĄJUNGOJE

### Pasirengimas Mokslininkų sąjungos suvažiavimui

Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) taryba gegužės 9 d. įvykusiame neeiliniame tarybos posėdyje aptarė sąjungos XVII ataskaitinio-rinkiminio suvažiavimo datą ir darbotvarkę. Dalyvauti, rengiantis LMS XVII suvažiavimui, kviečiami visų universitetų ir mokslo centrų mokslo

darbuotojai, Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos nariai, verslo ir kitose institucijose dirbantys mokslininkai bei kiti mokslo besidomintys specialistai. Kviečiame visus, pageidaujanti dalyvauti suvažiavimui siūlomose diskusijose, išsakyti savo įžvalgas ir pasiūlymus, siunčiant juos Lietuvos moks-

lininkų laikraščiu „Mokslu Lietuva“. Apsisprendusius dalyvauti prašome iki birželio 12 d. registruotis el. paštu emilis.urba@ftmc.lt, nurodant savo pavardę, vardą ir dalyvavimo būdą (tiesioginį, nuotolinį). Atvykstant į Seimą, reikia turėti asmens dokumentą. ■



Profesorė habil. dr. Dalia Giedrimienė  
(žr. 7–8 p.)

## XVII SUVAŽIAVIMAS

Mieli Lietuvos mokslininkai, kviečiame jus į Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) XVII suvažiavimą, kuris vyks šių metų birželio 21 d., 14.00–16.45 val. Lietuvos Respublikos Seimo Konstitucijos salėje. Renginio metu bus aptartos Lietuvos mokslo politikos formavimo ir įgyvendinimo aktualijos, iššūkiai ir perspektyvos, Lietuvos mokslininkų veiklos kontekstas ir LMS nuveikti darbai. Bus pristatytos valdymo organų ataskaitos ir išrinkti nauji LMS valdymo organai.

### Suvažiavimo programa

**14.00–14.45 val.** – Svečių – valdžios atstovų, mokslo politikos formuotojų ir įgyvendintojų žodis.

**14.45–15.30 val.:**

– LMS tarybos veiklos ataskaitos



pristatymas, svarstymas ir tvirtinimas;

– Finansinės priežiūros komisijos ataskaitos pristatymas, svarstymas ir tvirtinimas;

– laikraščio „Mokslu Lietuva“ veiklos apžvalga;

– Mokslininkų sąjungos instituto ataskaitos pristatymas, svarstymas ir tvirtinimas;

– metinio nario mokesčio dydžio nustatymas. ■

**15.30–16.15 val.:**

– LMS veiklos kryptių pristatymas ir svarstymas (pristato kandidatai į pirmininkus);

– renkamu LMS tarybos narių skaičiaus nustatymas;

– naujos LMS tarybos rinkimai;

– LMS pirmininko rinkimai;

– LMS veiklos kryptių tvirtinimas;

– Finansinės priežiūros komisijos rinkimai.

**16.15–16.45 val.** – diskusijos dėl LMS veiklos kryptių įgyvendinimo perspektyvų.

LMS vardu

Prof. dr. Dalius Serafinas

Lietuvos mokslininkų sąjungos  
pirmininkas

■

## ŠIAME NUMERYJE

### Lietuvos mokslininkų sąjungoje

● 1 p.

### Pasaulio aktualijos

● 2 p.

### Akademinė bendruomenė nebegali tik stebėti

● 3 p.

### Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai

● 3–4 p.

### Lietuvos aktualijos

● 4 p.

### Universitetų naujienos

● 5–6 p.

### Lietuviai mokslininkai pasaulyje. Pradedame pasakojimą apie prof. Dalią Giedrimienę

● 7–8 p.

### Nauji tyrimai

● 8 p.

### Mokslo renginiai, parodos

● 10, 12 p.

## Konferencija Klaipėdos universitete

Lietuvos mokslininkų sąjunga (LMS) kartu su Klaipėdos universitetu ir Pietų Lietuvos verslo kooperacijos centru dalyvavo, rengiant Veiklos ilgaamžystės akademijos inicijuotą tarptautinę mokslinę-praktinę konferenciją „Sidabrinė patirtis tautos ateičiai: kaip kuo ilgiau išsaugoti gerą sveikatą, efektyvų darbingumą ir socialinį aktyvumą“. Šiame mokslo renginyje, vykusiame gegužės 12–13 d., savo žiniomis, patirtimi ir moksliniais tyrimais pasidalino

įvairių sričių šalies ir užsienio akademinės bendruomenės, verslo ir valdžios atstovai. Pranešimus skaitė LMS pirmininkas prof. Dalius Serafinas, LMS tarybos nariai – prof. Leonidas Sakalauskas ir „Mokslu Lietuvos“ redaktorius Jonas Jasaitis, LMS partnerės – Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos valdybos pirmininkė Dalia Matukienė, Lietuvos Respublikos Seimo narys Robertas Šarknickas, medicinos mokslų daktaras, gydytojas neurologas Jokūbas Fišas, Lietuvos

veiklos ilgaamžystės akademijos (LVIA) prezidentas prof. Algimantas Kirkutis ir daugelis kitų medicinos, psichologijos, edukologijos mokslų atstovų bei praktikų.

Ši konferencija yra dalis ilgalaikės veiklos, kurios tikslas – užkirsti kelią vyresnio amžiaus mokslininkų ir specialistų praktinių diskriminavimui bei šio potencialo efektyviam įtraukimui į valstybės ekonominį ir kultūrinį gyvenimą. ■

## Interviu su prof. Kęstučiu Raliu – Kelmės rajono laikraštyje „Bičiulis“

Rubrikoje „Nekasdieniški susitikimai“ Alvydas Geštautas pateikė išsamų pokalbį su Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos nariu, profesoriumi, kunigu Kęstučiu Raliu. „Mokslu Lietuvos“ skaitytojams pateikiame šio reportažo santrauką.

„Penkiasdešimt aštuntuosius metus einantis kun. prof. Kęstutis Ralis gimė mūsų rajone, Laukių kaime. Jis baigė tuometinę Paprūdžių aštuonmetę ir Kelmės antrąją vidurinę mokyklą, o 1984 m. metais įstojo į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją.

Ją baigė 1989 m. Kadangi šią seminariją permainų vėjai palietė anksčiau, nei pasaulietines aukštąsias mokyklas, Kęstutis gavo ne tik tradicinį diplomą, bet ir pažymėjimą

■ Nukelta į 2 p.

## Interviu su prof. Kęstučiu Raliu – Kelmės rajono laikraštyje „Bičiulis“

■ Atkelta iš 1 p.

apie apgintą diplominį bakalaurą darbą, kurio tema – „Kelmės bažnyčios statyba ir jos istorija“. Baigęs seminariją, K. Ralys dirbo Švenčionių rajono Rimšės bažnyčios klebonu, vėliau klebonavo Ignalinos rajone Daugėliškių parapijoje. Nuo 1999 m. ganytojo darbą dirba Vilniuje, jį derindamas su turininga socialine ir mokslinė veikla.

2002 m. K. Ralys baigė magistro studijas Vilniaus universiteto Religijos studijų tyrimo centre. 2009 m. Lietuvos edukologijos universitete jis apgynė socialinių mokslų srities su edukologijos kryptimi mokslų daktaro disertaciją „Sužadėtinų rengimas katalikiškajai santuokai“. 2011 m. šiame universitete dar baigė socialinio darbo srities magistro studijas. Penkerius metus ėjo docento, o nuo 2015 m. – profesoriaus pareigas. Habilituoto mokslų daktaro laipsnis jam suteiktas už monografiją „Šeimos vertybių internalizavimo modeliavimas“. Dabar kun. prof. K. Ralys dirba Respublikinės Vilniaus universitetinės ligoninės psichologu bei kapelionu ir dėsto Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijoje.

Minėtame pokalbyje profesorius sakė, kad jo vertybių sistema susiformavo šeimoje,



Prof. Kęstutis Ralis

nes ir tėtis Jonas, ir mama Emilija buvo religingi, aktyviai dalyvavo parapijos veikloje. Tėtis, sulaukęs 94-erių, šiemet iškeliauvo į Dievo Karalystę. Jis buvo griežtai nusistatęs prieš komunistinį režimą ir ypač nemėgo netvarkos, būdingos to laikotarpio kolūkiams. Dvidešimt metų jis buvo Kelmės bažnyčios komiteto nariu. Kai šioje bažnyčioje vikaru dirbo kunigas Zigmas Grinevičius, jie drauge platino Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką.

Tėveliai rėmė iš tremties į Kelmę grįžusias vienuoles, seseris Kaušaitės, palaikė ryšius su į JAV emigravusiomis vienuolėmis Pažarauskaitėmis. Jis pažymėjo: „Bendravimas su vienuolėmis turėjo daug įtakos

tolesniame mano gyvenime. Jų kvietimu 1989 m., tik baigęs seminariją, pirmą kartą apsilankiau šioje šalyje. <...> Pirmą kartą bažnytinius rūbus man uždėjo Pakražančio bažnyčios klebonas, kai buvo vos šešeri. Tai buvo Šv. Jono atlaidų šventė. Vėliau nuo pirmos iki vienuoliktos klasės patarnavau šv. Mišioms Kelmės bažnyčioje. Tai buvo mano tarnystės Dievui pradžia, kuri tęsiasi iki šiol ir tęsis iki gyvenimo pabaigos.“

Prof. K. Ralys, atsakydamas į klausimą, kas lėmė tvirtą pašaukimą kunigystei, sakė, kad jo stojimas į kunigų seminariją buvo protestas prieš komunistinę santvarką, prieš skelbiamą lozungų absurdiškumą. Pašaukimą sustiprino ir popiežiaus Pauliaus Jono II suteiktas palaiminimas. Jis sakė: „Kai mokykloje manęs klausdavo, ar tikrai stosiu į kunigų seminariją, atsakydavau, kad ruošiuosi studijuoti žurnalistiką, nes mano žinutes ir nuotraukas spausdindavo rajono laikraštis. <...> Jei būčiau neįstojęs į kunigų seminariją, tuomet būčiau rinkęsis žurnalistikos studijas. <...> Mokyklinio gyvenimo metais nebuvau vien paniręs į tikėjimo paslaptis. Mane domino viskas. Susipažinau su Kelmės pašto sandėlininke, iš kurios gaudavau užsienio šalyse leidžiamų žurnalų.“

Atsakydamas į laikraščio bendradarbio

klausimą apie tai, kaip organizuotos studijos kunigų seminarijoje, profesorius papasakojo, kad jo studijų metais buvo dėstoma moralinė, dogmatinė, fundamentinė teologija, pastoracija, liturgija, retorika, muzika ir giedojimas, lotynų, senovės graikų, hebrajų, anglų kalbos ir kt. „Galima gilinti vokiečių ar prancūzų kalbų žinias, bet tai priklausė nuo to, kokios užsienio kalbos klierikai mokėsi vidurinėje mokykloje. <...> Žinoma, režimas seminarijoje yra griežtesnis. Į miestą išleisdavo po du klierikus pasivaikščioti. <...> Seminarija mane suformavo ir kaip dvasininką, ir kaip asmenybę. <...> Nors kurse buvau jauniausias, nes daugelis bendrakursių įstojo po tarnybos armijoje, pasimokę kitose aukštosiose mokyklose ar padirbėję pasaulietinėje veikloje, užsitarnavau seminarijos vadovybės pasitikėjimą. Man dažnai tekdavo būti budėtoju, sutikti svečius ir juos palydėti. Mano studijos sutapo su Lietuvos Atgimimu, Sąjūdžio veikla, todėl į seminariją atvykdavo ir užsienio svečių. Tada dar labiau, supratau, kaip svarbu kuo geriau mokėti anglų kalbą. Ji pravertė ne tik seminarijoje, bet ir gilesniam Vakarų civilizacijos pažinimui.“ (Visą pokalbį su prof. Kęstučiu Raliu galite rasti Kelmės rajono laikraštyje „Bičiulis“ (Nr. 37 (9020), 2023 m. gegužės 16 d.)

## PASAULIO AKTUALIJOS

### Pasauliniame parlamentiniame kongrese „Pasaulio ateitis“

Pasaulinio parlamentinio kongreso „Pasaulio ateitis“ III plenarinėje sesijoje „Ilgalaikių sprendimų įgalinimas“ pranešėjai ir diskusijų dalyviai dėmesį sutelkė į parlamentų vaidmenį ir atsakomybę, atsiliėpiant į didžiuosius pasaulio raidos iššūkius – žmonijos atsparumo, tvarumo ir technologinės pažangos. Kongresas darbą baigė priimdamas bendrą pareiškimą.

Pagrindinis III sesijos pranešėjas Europos Komisijos (EK) narys Virginijus Sinkevičius didelį dėmesį skyrė žaliosios pertvarkos perspektyvoms šiandienos bei ateities problemų kontekste. Jis atkreipė dėmesį, kad pastarojo meto iššūkiai – klimato kaita, pandemija, Rusijos karas prieš Ukrainą – yra nelengvas išbandymas po Antrojo pasaulinio karo nusistovėjusiai tvarkai, tiekimo grandinėms, verslui, daugeliui žmonių visame pasaulyje. Kai kurias grėsmes galima suvaldyti.

„Dažnai teigiama, kad, jei įgyvendinsime žaliąją pertvarką, reikės labai daug paaukoti. Aš su tuo visiškai nesutinku, – pabrėžė pranešėjas. – Neturėtume kalbėti apie aukojimą, turėtume kalbėti, kad gyvenimas tęsiasi.“ V. Sinkevičius atkreipė dėmesį, kad dabar dažnai teigiama, jog žaliasis kursas yra brangus, tačiau, pasak jo, neatsižvelgiama į tai, kad klimato kaitos padariniai gali kainuoti dar daugiau. V. Sinkevičius pateikė Lenkijos pavyzdį, kuri dėl ekonominių priežasčių naudojo daug pigios akmens anglies, bet tuo pat metu turėjo skirti net 28 mlrd. eurų programai, skirtai kovoti su smogu. Negana to, kiekvienais metais 48 tūkst. žmonių miršta dėl ligų, susijusių su tarša, ypač anglies naudojimu.

„Žaliasis kursas gali užtikrinti mūsų strateginę autonomiją, nes mes patys galėsime



Urugvajaus Rytų Respublikos Generalinės Asamblėjos Ateities komiteto pirmininkas Rodrigo Goñi Reyes. *Ilonos Šilenkovos nuotr.*

pasirūpinti ištekliais. Žaliasis kursas gali padėti užtikrinti geresnę mūsų žmonių sveikatą ir sumažinti spaudimą mūsų nacionaliniams biudžetams, skiriamiems sveikatos priežiūrai. Be to, galbūt pavyks sustabdyti klimato šilumą. <...> Žaliasis kursas gali pateikti daug gerų, naujų alternatyvų. <...> Mums svarbiausia ne bandyti kažką pasivyti, o būti tais, kurie vadovauja tai pertvarkai ir eina pirmiau visų pokyčių“, – akcentavo EK narys.

Gibraltaro vyriausybės darnaus vystymosi ir ateities kartų komisarė Daniela Tilbari (*Daniella Tilbury*), teigė, kad, modeliuojant būsimų kartų ateitį, svarbu turėti aiškią viziją: „Labai svarbu užtikrinti, kad parlamentinės sistemos, valdymo principai būtų tarsi švyturiai mūsų visuomenėms, padedantys atrasti kelią į geresnę ateitį. Mums reikia entuziazmo, pozityvaus nusiteikimo ir pasaulinio požiūrio, kad kalbėtume, ką įmanoma padaryti, o ne spręsti vien kasdienes problemas.“



Europos Komisijos narys Virginijus Sinkevičius

Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro mokslo ir politikos įgyvendinimo inovacijų direktorė Jolita Butkevičienė aptarė demokratijos padėtį Europoje, piliečių įsitraukimą į problemų sprendimą. Ji pabrėžė, kad lemiamas vaidmuo, siekiant įgyvendinti strateginius tikslus, tenka sprendimų priėmėjų ir piliečių socialiniam kontraktui. „Jei politikai vadovaujasi vertybėmis, kurios neatitinka piliečių vertybių, mūsų politinės priemonės nebus nei patvarios, nei įgyvendinamos“, – sakė J. Butkevičienė.

Rodrigo Goñi Reyes, Urugvajaus Rytų Respublikos Generalinės Asamblėjos Ateities komiteto pirmininkas, teigė, kad dėl Rusijos karo prieš Ukrainą, kitų geopolitinių ir socialinių įtampų, gyvename daugybinės krizės sąlygomis, todėl turime nedelsdami keisti valdymo paradigmą ir strategiją: „Turime stiprinti socialinius ir parlamentinius numatomuosius gebėjimus. <...> Gyvename sudėtingomis tarpusavio priklausomybės sąlygomis, turime veikti glaudžiau. <...>



Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro mokslo ir politikos įgyvendinimo inovacijų direktorė Jolita Butkevičienė

Visi kartu turime kurti bendrą prasmę ir supratimą. Tiek Europoje, tiek Lotynų Amerikoje, tiek Afrikoje turime kurti kolektyvines intelektines žinias. Parlamentų Ateities komitetai įrodė, kad yra labai naudingi šiam tikslui pasiekti.“

Kongresas darbą baigė, bendru sutarimu priimdamas pareiškimą. Šiame dokumente pasaulio parlamentai, regioninės ir globalios tarpparlamentinės organizacijos raginami stiprinti į ilgalaikius pasaulio ateities iššūkius nukreiptą parlamentinės veiklos matmenį, steigiant ir tobulinant parlamentinius Ateities komitetus arba jų atitikmenis, ir išreiškė įsitikinimą, kad visuotinai priimtina pasaulio ateitis yra galima, tik vadovaujantis tarptautine teise, visiškai atsisakius ginkluotos konfrontacijos tarp tarpvalstybinių konfliktų sprendimo būdo ir panaikinus ginkluotos agresijos sukeltas pasekmes. *Parėngė Seimo Informacijos ir komunikacijos departamento Spaudos biuro patarėja Jolanta Anskaitienė*

## REDAKTORIAUS KOMENTARAS



## DELSTI NEBEGALIMA

Masinis akademinės bendruomenės ištraukimas į politinę veiklą nėra lengvas. Didžiausia kliūtis – mūsų užimtumas. Mokslininko darbo krūvis netelpa į jokiais „darbo valandas“ ar „etatus“. Sprendžiant fundamentalią problemą, kuri aplinkiniams gali atrodyti net

ne itin reikšminga, neretai tenka atiduoti visą save. Ne kartą gali pajusti, kad net artimiesiems nebeskiri tiek dėmesio, kiek būtina. Be to, mūsų užimtumą labai padidina įvairiausi biurokratiniai reikalavimai: kompetencijų lygis, publikacijų skaičius ir t. t. Paviršutiniškai mokslą suvokiančiam valdininkui labai lengva surašyti, kiek ir kokio lygio publikacijų turi būti kasmet paskelbta, kokuose projektuose privaloma dalyvauti, kaip įvykdyti vis augančius tarptautiškumo reikalavimus. Valdininkui nepaaiškina, kad apie kai kuriuos tyrimus nereikia šūkauoti visam pasauliui, nes tai susiję su valstybės galia ir jos saugumu. Nepasakysi, kad vienai išvadai pagrįsti užtenka poros metų ar net pusmečio, o kiti – ir dešimtmečio per mažai. Ar supras, kad kuo daugiau taisyklių ir reglamentų, tuo mažiau tikrai vertingos kūrybos?

Prie mokslinės kūrybos kliūčių pridėjime ir subjektyvios aplinkos charakteristikas, vadovų gebėjimą dirbti su žmonėmis, kurių veikla negali būti standartizuota ir sukišta į taisykles bei tvarkaraščius, bendradarbių nusiteikimą, net paprasčiausią pavydą. Puiku, jei šalia yra kūrybiški, įkvėpimo kupini kolegos, kurie sugeba labai nuosirdžiai pasidžiaugti tavo sėkme ir ištiesti pagalbos ranką, kai apima nuovargis ir nusivylimas arba kai artimųjų problemos nepasitraukia, atėjus į laboratoriją ar katedrą, jei sušlubuoja sveikata. Gerai, jei gali apie tai atsiverti, o jeigu ne?..

Pagaliam, bene stipriausias veiksnys yra mūsų specializacija, kai esame panirę į sprendžiamą technologinę ar kitokią problemą, kuri lyg ir atriboja nuo subtilaus visuomenės raidos suvokimo. Jei plačiosios publikos dėmesį ir gali patraukti koks nors televizijos reportažas apie eilinį skandalą ar net stichinę nelaimę, tai mokslininkas negaiš laiko svarstydamas apie tai, kam negali daryti įtakos. Jis nepuls rautis plaukų arba šokinėti iš džiaugsmo, išgirdęs, koku rezultatu viena krepšinio komanda nugalėjo kitą, ir nesižavės „ekstremalais“, balansuojančiais ant ribos su beprotybe, nors tai anaipol nereikia, kad jis nesidomi sportu ar politikos viržais.

Daugelis mūsų ilgus dešimtmečius gyveno aplinkoje, kuri reikalavo atsiriboti nuo strateginių problemų sprendimo (nes viską išspręs vienintelė „partija“), kai buvo reikalaujama laikytis okupacinio režimo primestų svetimų „įstatymų“, kai aplinkos vertinimą buvo reikalaujama pasilikti sau, nes net pasvarstymai prie alaus butelio galėjo pasiekti tuos, nuo kurių priklausė tavo ir tavo artimųjų ateitis. Unikali Sąjūdžio veikla išjudino visuomenę (mokslininkus – pirmiausia), tačiau jos aktyvumas truko tik keletą metų, o paskui užplūdo šlykštus chaosas, kuriame susipynė atvirai kenkėjiškas, labai gerai organizuotas nusikaltėlių siautėjimas, siekis praturtėti per vieną naktį ir iš sovietmečio užsilikusi apatija.

Darbo netekę žmonės gelbėjosi, kaip kas išmanė: vieni trypčiojo ilgiausiose eilėse prie ką tik atidarytų užsienio valstybių ambasadų, kad taptų darbo jėga Vokietijos, Anglijos ar Norvegijos įmonėse, kiti bandė tapti visokiausių „gariūnų“ prekiautojais, treči ieškojo nišos būsimam savo šeimos verslui. Tiesa, pastarųjų buvo nedaug, nes beveik niekas nežinojo, kokios perspektyvos laukia. Kai kam iš jų pavyko ir šiandien jie jau yra įsitvirtinę prekyboje ir logistikoje, statyboje ir net pramonėje.

Tai buvo laikai, kai „komunistai“ virto kapitalistais, aršūs ateistai – neva uoliausiais katalikais, komjaunuoliai – skautais ir pan. Per kelias savaites buvo ištuštinti kolchozų ir sovkozų sandėliai ir dirbtuvės, daugelio įmonių cechai. Išdažytais langais į gatvę pažvelgę veiklą nutraukę fabriškai, gaminę batus, baldus ir siuvę kostiumus. Ištuštėjo ne tik atokių kaimo gyvenviečių blokinių daugiabučiai. Užsidarė daugybė mokyklų ir kultūros centrų. Mano gimtajame rajone perspektyvaus priemiesčio mokykla tapo senelių namais, o kitoje vaizdingoje gyvenvietėje tokios pat paskirties privati įstaiga įsikūrė buvusiam kultūros centre. Kur bepažvelgtum, styrojo griuvėsiai. Į Lietuvą užsukusiam pašaliečiui būtų

pasirodę, kad čia ką tik praūžė karas, nes tik po karo lieka griuvėsiai ir taip drastiškai sumažėjęs gyventojų skaičius.

Po Kovo 11-osios praėjus maždaug dešimtmečiui, griovimo procesai daug kur buvo sustabdyti. Tuometinės vyriausybės ir kai kurios savivaldybės pagaliau inventorizavo tai, kas liko, ir ėmėsi savarankiškos pozityvios veiklos. Bet ir tada, kai vieni kūrė modernius universitetus ir kolegijas, restauruodami ir pritaikydami jiems ištuštėjusių įmonių korpusus, kiti netrukus pradėjo juos „optimizuoti“. Tuometė Prezidentė staiga pareiškė, kad Lietuvoje yra beveik penkisdešimt universitetų, prie aukštųjų mokyklų priskirdama ir buvusius technikumus. Kai Lietuvos mokslininkų sąjunga kreipėsi į Valstybės kontrolės tarnybą, siūlydama suskaičiuoti, kiek vadinamieji „optimizatoriai“ sutaupė valstybės biudžeto lėšų, o kiek – iššvaistė, jau net nekabant apie žalą specialistų rengimui, atsakymo iki šiol negavo. Matyt, suprato, kad bus labai sunku visa tai suskaičiuoti, juo labiau paaiškinti, kokie airtvarai paskatino privačių kotedžų dygimą ne vieno „optimizacijoje“ dalyvavusio universiteto aplinkoje.

Žinoma, tiek emigracija, pagal savo mastą jau neretai gretinama su evakuacija, tiek atsivėrę tarpvalstybiniai ryšiai pakeitė Lietuvos judresnės visuomenės dalies akiratį ir vertybių sistemą. Vis daugiau žmonių žino, kokios yra plataus vartojimo prekių kainos ir kokie atlyginimai Rytų, Vidurio ir Vakarų Europos valstybėse. Nemaža dalis naujų specialistų jau geba objektyviai palyginti įvairių valstybių studijų sistemas ir jų turinį. Tik jiems daug sunkiau sekasi įvertinti naujo „kairiojo“ judėjimo primetamą tautos, šeimos ir nacionalinės kultūros niekinimą, agresyviai brukamas vienadienės elgsenos tendencijas, gyvenimą be taisyklių ir įsipareigojimų. Todėl tik nedidelė dalis jų susigauja, kas čia vertinga, o kas žema ir purvina.

Keisti, jokiais logiškais argumentais nepagrindžiami procesai, darantys akivaizdžią žalą valstybei, Lietuvoje tęsiasi iki šiol. Kas lėmė, kad susikūrė visa masė statybos įmonių, užsiimančių „vieno projekto“ vykdymu, po to skelbiančių apie bankrotą ir keičiančių pavadinimą? Išryškėjus statybos brokui, nėra kam jį ištaisyti, nes įmonės, kuri vykdė projektą, jau nebėra. Kas paskatino masinį korupcijos išplitimą ar tiesiog savivaldos lėšų grobstymą savivaldybėse, kai jų tarybų nariai per mėnesį išleido po kelis tūkstančius eurų „kanceliarinėms išlaidoms“ ir automobilių kurui net karantino metu? O kokie lėšų srautai išryškės, jei kas rimtai patikrins veiklos finansavimą įmonėse, kurios vykdo šakinių ministerijų projektus? Mažytis pavyzdys: kodėl, tiesiant naujus kelius, asfalto dangos plotis – siauresnis, o storis – plonesnis, nei nustatyta projekte?

Dabar, kai dalis aferų jau išryškėjo, valdantieji puolė šantažuoti visuomenę, gąsdindami visos Vyriausybės atsisistatydinimu ir neeiliniais Seimo rinkimais. Įvėlus visuomenę į politines permainas, kas rimtai užsiims finansinių aferų analize, kas įvertins tikrai vertingas viešojo valdymo pertvarkos iniciatyvas ir akivaizdžiai kenkėjišką kai kurių politikais apsimesusių ir jų sambūrių veiklą? Žinant, su kokiomis sistemineis problemomis susiduria mūsų teisėsauga, objektyvių išvadų tikėtis nerealu. Pavyzdžiui, kas įvertins Laisvės partijos užmačias į paraštes nustumti valstybinę kalbą ir bendrąją kalbos kultūrą, sugriauti šeimos institutą, brukant niekam nereikalingą Civilinės partnerystės įstatymą, reklamuojant daugybinės pilietybės platformą, kai akivaizdžiai kėsinama į valstybines piliečių teises ir pareigas, pagaliau nusiritant iki narkotikų „liberalizavimo“? Kam iš tikrųjų atstovauja šis sambūris?

Tokiais valstybės raidai lemiamais momentais akademinė bendruomenė negali likti apatiška – „nesikišanti į politiką“. Būtina atskleisti svarbiausias valstybės raidos problemas ir parengti jų sprendimus. Dabar gyvybiškai būtina susitelkti ir imtis iniciatyvos, nepaisant viso mūsų užimtumo. Reikia strategijos, kurios tekstas tilptų į vieną, daugiausia – pusantro puslapio. Reikia kelių visuomenės pasitikėjimą užsitarnavusių vedlių, neieškant, kuris iš jų – svarbiausias. Nacionalinis susivienijimas yra labiausiai priartėjęs prie tokios strategijos ir turi sutelkęs stipriausią intelektinį potencialą. Reikia tik jo pasiryžimo sutelkti visas valstybės likimui neabejingas jėgas.

Tačiau mūsų viešojoje erdvėje dabar pasirodė daugybė raginimų patylėti, palaukti, „kol viskas nurims“. Kaip manote, ko staiga išsigando siūlantys nieko nesiimti ir patylėti? Atsakymas – akivaizdus: jie išsigando, kad tauta, o pirmiausia – jos inteligentija, pakils į naują Sąjūdį. ■

## LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI



## LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

**A**tsisakyti okupacinės administracijos primestų svetimų vietovardžių. Seimo nariai Vilius Semeška ir Paulė Kuzmickienė kreipėsi į Valstybinę lietuvių kalbos komisiją dėl Kaliningrado srities ir Kaliningrado miesto pavadinimo nevertojimo, keičiant jį Karaliaučiaus pavadinimu. Pasak kreipimąsi inicijavusių Seimo narių, dabartinis pavadinimas atsirado, SSRS vykdant agresinius veiksmus Antrojo pasaulinio karo metu. Sovietų Sąjungai laikinai priskirtas regionas buvo pavadintas seno bolševikų revoliucionieriaus, karinio nusikaltėlio Michailo Kalinino vardu ir aneksuotas. Po Kalinino mirties jo vardu buvo pervadinta keletas miestų. Vienas jų (anuomet – Kionigsbergas, dabar – Kaliningradas) tą vardą išlaikė iki šiol. „Jau seniai metas atsisakyti sovietinio palikimo ir neteršti mūsų valstybinės kalbos svetimkūniais. Solidarizuojamės su kaimynais lenkais ir kviečiame lietuvių kalboje nevertoti okupantų primestų pavadinimų“, – kvietė Seimo narys V. Semeška.

Tai nėra pirmas pasiūlymas atsisakyti sovietinių vietovardžių. 1997 m. rugsėjo 9 d. MLR Tarybos prašymu Lietuvos Respublikos Seimo narys Stanislovas Buškevičius pasiūlė Seimui įteisinti tradicinių Karaliaučiaus krašto vietovardžių vartojimą periodinėje spaudoje, visose mokslo ir gyvenimo srityse. 1998 m. lapkričio 12 d. Seimas įpareigojo Lietuvių kalbos komisiją patvirtinti prūsų ir kitų baltų etninių žemių lietuviškų tradicinių vietovardžių sąrašą ir nustatyti šių vietovardžių vartojimo tvarką. Dar po metų, 1999 m. rugsėjo 30 d., Kalbos komisija priėmė nutarimą „Dėl tradicinių autentiškų – lietuviškų ir prūsiškų – Karaliaučiaus krašto vietovardžių vartojimo“.

**Bendrojo ugdymo mokyklų tinklo kūrimo taisyklės prieštarauja Konstitucijai.** 2021 m. gruodį Vyriausybės nutarimu buvo patvirtinti bendrojo ugdymo mokyklų tinklo kūrimo taisyklių pakeitimai, sukėlę visuomenėje žymų rezonansą ir nuogąstavimą dėl gresiančio mokyklų likvidavimo. Pakeistose taisyklėse numatyta, kad mokyklos, kuriose mokosi 60 ir mažiau mokinių, yra reorganizuojamos arba likviduojamos, kad gimnazijose sudaromos ne mažiau kaip dvi III gimnazijos klasės, nustatant išimtį privačioms gimnazijoms. Taisyklių prieduose buvo nustatyti nauji minimalūs mokinių skaičiai klasėse.

Po beveik metus užtrukusio nagrinėjimo Konstitucinis Teismas nusprendė, kad minėtos Švietimo įstatymo ir Tinklo kūrimo taisyklių nuostatos prieštarauja Konstitucijai. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad tik Švietimo įstatymu nustačius aiškius kriterijus, kuriuos turi atitikti mokyklos, vykdančios bendrojo ugdymo programas, atskirų kriterijų reikšmė gali būti sukonkretinama poįstatyminiuose teisės aktuose. Atsižvelgiant į tai, kad bendrojo ugdymo programas vykdančių savivaldybių mokyklų tinklo formavimo teisinio reguliavimo neapibrėžtumui pašalinti reikalingas tam tikras laikas, šis Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre oficialiai bus paskelbtas 2024 m. sausio 2 d.

**Seimas pritarė laikino bankų solidarumo įnašo įteisinimui.** Priimtu įstatymu nutarta terminuotai nustatyti 60 proc. laikino solidarumo įnašo tarifą tik daliai grynujų palūkanų pajamų, kuri daugiau kaip 50 proc. viršija ketverių finansinių metų vidurkį. Laikinas solidarumo įnašas bus mokamas už 2023 ir 2024 m., atskiriant nelauktas pajamas nuo įprastų pajamų. „Lietuva yra ketvirtoji Europos Sąjungos valstybė, kuri priima sprendimus dėl bankų augančių pelnų ir dėl išskirtinių aplinkybių, kurios yra susiformavusios“, – sakė finansų ministrė.

Prognozuojama, kad laikino solidarumo įnašas įstatymo galiojimo laikotarpiu sugeneruos apie 410 mln. eurų. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje papildomai išryškino karinio mobilumo poreikis Lietuvoje, kurie sudaro apie 963 mln. eurų. Iš laikino solidarumo įnašo planuojama finansuoti kariniam transportui reikalingo aplinkkelio įrengimą,

## LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

oro uostų ir jūros uosto plėtros ir atnaujinimo darbus, įrengti logistikos ir krovos aikštes, valstybinės reikšmės kelių plėtrą prie Rūdninkų poligono, rekonstruoti magistralinį kelią prie Lenkijos sienos, atnaujinti tiltus ir viadukus, statyti rampas ir įgyvendinti kitus būtinus projektus. Skirtumą tarp poreikių ir laikinojo solidarumo įnašų ketinama finansuoti Europos Sąjungos lėšomis.

Rusijai užpuolus Ukrainą ir sustiprėjus infliaciniams procesams, Europos Centrinis Bankas (ECB) reikšmingai padidino

pagrindines palūkanų normas. Esamas likvidumo perteklius riboja bankų paskatas didinti indėlių palūkanų normas, o istoriškai didžiausią likvidumo perteklių bankai daugiausia laiko ECB sąskaitoje. Už šias lėšas ECB komerciniams bankams sumoka palūkanas. Dėl didžiulio ir neįprasto tokioje situacijoje likvidaus turto pertekliaus šios pajamos nepriklauso nuo bankų priimtų verslo sprendimų, todėl laikomos neplanuotomis.

**Seimas įteisino nacionalinę suaugusiųjų švietimo platformą.** Seimas priėmė Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo pataisais, kuriomis

nuspręsta įteisinti Individualių mokymosi paskyrų sistemą. Nauja platforma siekiama sudaryti palankesnes sąlygas kryptingam suaugusiųjų mokymuisi, užtikrinant patogų aktualios informacijos pasiekimą, konsultavimą bei galimybes finansuoti mokymąsi vieno langelio principu veikiančioje vieninoje tarpinstitucinėje sistemoje.

„Joje besimokantieji, o ateityje ir įmonės, galės turėti savo individualias paskyras, gauti nuotoline karjeros konsultavimo paslaugas, o kai kuriais atvejais ir finansavimą mokymuisi, kuris bus nukreiptas į valstybei svarbias prioritetines sritis“, – anksčiau pri-

statydama šias naujoves yra sakiusi švietimo, mokslo ir sporto ministrė Jurgita Šiugždienienė. Pasak jos, platformoje užsiregistravęs asmuo galės valdyti asmeninę mokymosi paskyrą, rasti aktualią informaciją apie mokymosi galimybes, rinktis mokymosi programą. Kaip praneša Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, šia sistema suaugusieji galės pradėti naudotis jau šį rudenį. Planuojama, kad šiomis mokymosi galimybėmis iki 2026 m. pasinaudos ir baigs mokymo programas bent 21,6 tūkst. 18–65 metų amžiaus asmenų. *Parengta pagal Seimo pranešimus*

## LIETUVOS AKTUALIJOS

## Diskriminacija dėl amžiaus

**D**iskriminacijos klausimai dėl amžiaus ir darbo santykių stabilumas yra aktualūs daugybei Lietuvoje dirbančių asmenų. Šie klausimai yra aktualūs ir mokslo darbuotojų, taip pat dėstytojų, kurių amžius – daugiau nei 65 m., grupei. Kaip matyti iš Vyriausybės strateginės analizės centro STRATA 2020 m. Mokslo būklės apžvalgos, 2019 m. Lietuvos aukštojo mokslo ir valdžios sektoriuose buvo 680 tyrėjų, kurių amžius – didesnis nei 65 m. (9,2 proc. visų tyrėjų), o 55–64 m. grupėje buvo 1 735 tyrėjai (23,5 proc. visų tyrėjų), priartėję prie šios teisiškai neapibrėžtos amžiaus ribos ir kuri kelia jiems pagrįstą nerimą dėl savo ateities darbe.

Modernioje visuomenėje keliami aukšti reikalavimai darbuotojų kvalifikacijai ir jos vertinimui. Universitetai ir valstybiniai mokslo institutai turi kompetentingas darbuotojų kvalifikacijos vertinimo bei

atestavimo sistemas, leidžiančias užtikrinti atestuotųjų atitiktą institucijos misijai. Taigi amžiaus ribojimo reikalavimas tampa perteklinis ir dažnai labai neefektyvus universiteto ar instituto misijos užtikrinimo požiūriu.

Pažangiose Europos šalyse, pavyzdžiui, Estijoje, netgi įstatymais įtvirtinta, kad amžius negali būti lemiamu veiksmu, priimant darbuotoją į darbą. Pažymėtina ir tai, kad amžius nėra kliūtis eiti JAV Prezidento, Aukščiausiojo Teismo teisėjų pareigas, kuriose amžius neribojamas. Taip pat ir Europos Sąjungos aukščiausi pareigūnai eina pareigas, nepriklausomai nuo amžiaus. Nobelio premijos laureatų amžiaus vidurkis yra daugiau nei 60 m., ir akivaizdi tendencija, kad nuolat auga dalis Nobelio premijos laureatų, kuriems buvo daugiau nei 70 m.

Toks jautrus klausimas, kaip mokslo darbuotojų ir dėstytojų karjeros problematika,

taip pat darbo santykių stabilumas, atsižvelgiant į amžių, nėra pakankamai nušviestas Lietuvos akademinėje bendruomenėje. Daugelis šių darbuotojų nežino tikrosios padėties ir nebando paveikti atitinkamų sprendimų, priimamų universitetuose. Galima teigti, kad socialinis aktyvumas ir plati diskusija yra būtini, siekiant formuoti vyresnio amžiaus mokslo darbuotojų ir dėstytojų personalo vadybos strategiją, užtikrinančią efektyvią šalies ekonominio, socialinio ir intelektualio kapitalo raidą bei atitinkančią konstitucinį teisinės valstybės principą. O teisiniu sėdabrinės ekonomikos visuomenės vystymo principu galėtų tapti diskriminavimo pagal amžių pašalinimas iš šalies darbo įstatymų.

Gegužės 12–13 d. Klaipėdos universitete Lietuvos veikliosios ilgaamžystės akademija, Lietuvos mokslininkų sąjunga, Klaipėdos universitetas ir Pietų Lietuvos verslo koope-

racijos centras organizavo tarptautinę mokslinę-praktinę konferenciją „Sidabrinė patirtis tautos ateičiai“, kurioje buvo aptarta, kaip kuo ilgiau išsaugoti gerą sveikatą, efektyvų darbingumą ir socialinį aktyvumą. Joje savo žiniomis, grįstomis patirtimi ir moksliniais tyrimais, pasidalino įvairių sričių šalies ir užsienio akademinės bendruomenės, verslo ir valdžios atstovai.

Gegužės 16 d. Seime įvyko Seimo nario Dainiaus Kepenio surengta spaudos konferencija, kurioje dalyvavo Lietuvos veikliosios ilgaamžystės akademijos prezidentas dr. prof. Algimantas Kirkutis, Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas, Vilniaus universiteto Kokybės vadybos magistro studijų programos pirmininkas prof. dr. Dalius Serafinas, Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos narys prof. habil. dr. Leonidas Sakalauskas. *Parengta pagal Seimo pranešimą*

## Dar vienas pasikėsinimas į lietuvių kalbą: moterų pavardės – pagal Laisvės partiją

**S**eimo Laisvės frakcijos narė Ieva Pakarklytė įregistravo Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo pataisais, kurios numato sudaryti galimybę rašyti moterų pavardes su galūne -a. Įstatymo projektas, parengtas norint sudaryti galimybę moterims suteikti pavardę su galūne -a ar -ia, jeigu pavardė yra daroma iš vyriškos pavardės, turinčios tokią pačią galūnę, pavyzdžiui, Šarka ar Stundžia.

„Tokį projektą paskatino susiklosčiusi padėtis, kai moterys, pasirinkdamos vyro pavardę, gali rinktis tik galūnę -ienė arba -ė, net jeigu vyro pavardė yra moteriškos giminės ir baigiasi galūne -a ar -ia. Tai sukuria situacijas, kai moteris, kurios vyro pavardė yra, tarkime, Tyla, turi vadintis Tyliene arba Tyle, tačiau negali būti Tyla. Susidaro nelogiškumas, kai mūsų pavardžių darybos taisyklės neleidžia moteriai turėti moteriškos giminės žodžio kaip pavardės. Todėl šiuo projektu siekiu numatyti išimtį lietuvių pavardžių sistemoje ir leisti moterims vadintis tokia pat pavarde, kaip ir vyriškos giminės asmuo, iš kurio perimama pavardė, jeigu ši pavardė yra moteriškos giminės“, – tikina I. Pakarklytė. Anot šios Seimo narės, dabartiniame reglamentavime galima įžvelgti diskriminacijos apraišką – moterys, kurių vyrų pavardės yra moteriškos giminės ir baigiasi

-ė, pavyzdžiui, Dirsė, turi teisę turėti tokią pačią pavardę, kaip ir jų vyrai, tačiau tokia teisė nėra suteikiama moterims, kurių vyrų pavardės baigiasi -a ar -ia.

Primename, kad dar sausio pradžioje Laisvės frakcijos narė I. Pakarklytė kreipėsi į Valstybinę lietuvių kalbos komisiją (VLKK) dėl moterų pavardžių rašybos ir galimybės rašyti moterų pavardes su galūne -a. VLKK tokį siūlymą atmetė. „Lietuvių kalbos asmenvardžių sistema – savita, nusistovėjusi per keletą šimtmečių ir įtvirtinta Lietuvai atkūrus valstybę ir paskelbus valstybės kalbą tik lietuvių kalbą prieš šimtmetį. <...> Toks siūlymas prieštarautų įprastiems lietuvių moterų pavardžių darybos principams, skatintų kitus lietuvių kalbai nebūdingus moterų pavardžių variantus“, – rašoma VLKK pateiktame rašte.

Gegužės 17 d. Lietuvos Respublikos Seime rengiama spaudos konferencija „Ar reikia pyktis su gramatika ir keisti nusistovėjusias moterų pavardžių sudarymo tradicijas?“, kurią inicijuoja Seimo Kultūros komiteto narys doc. dr. Stasys Tumėnas. Spaudos konferencijoje bus aptariama valstybinė lietuvių kalbos politika, Seimo narės, Laisvės frakcijos atstovės I. Pakarklytės pasiūlytas Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo Nr. XIV-903 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siekiama įteisinti

atvejus, „kai norima suteikti moterišką pavardę su galūne -a ar -ia, daromą iš vyriškos pavardės, turinčios galūnę -a ar -ia“.

Seimo nario S. Tumėno nuomone, siekis dar labiau liberalizuoti pavardžių sudarymo taisykles turi būti pagrįstas objektyviu reikalingumu, lietuvių kalbos gramatikos taisyklėmis, lietuviškų moterų pavardžių darymo nuostatomis, valstybinės – lietuvių – kalbos konstituciniu statusu, VLKK nutarimais. Kalbos normos visame pasaulyje kodifikuojamos žodynuose, gramatikose, specialiuosiuose leidiniuose, o tuos leidinius rengia ne politikai. „Moterų pavardės su galūne -a yra pačios būdingos slavų kalboms, o mes turime nuostabią lietuvių kalbą, pasižymintį labai sena kalbos sandara, dvinarią asmens įvardijimą (vardu ir pavarde), įsigalėjusį XVI–XVII a.“, – sako spaudos konferencijos iniciatorius. Kita vertus, moterų pavardės su galūne -a keistai suartintų bendrinius ir tikrinius žodžius. Štai Lietuvoje fiksuojamos 107 vyrų pavardės VARNA. Priėmus teikiamą įstatymą tų šeimų vaikas sakys: „Mano mama yra Varna.“ Gražu?

Seimo narės I. Pakarklytės siūlymas mus toliau nuo kokybiškos teisėkūros, nes lietuviškų moterų pavardžių darymo nuostatas pagal galiojančius teisės aktus reglamentuoja VLKK nutarimas „Dėl moterų pavardžių

rašymo“ (beje, pakeistas VLKK 2023 m. balandžio 27 d. nutarimu Nr. N-1 (199)). I. Pakarklytės įstatymo projekto aiškinamajame rašte pateiktas argumentas – „įstatymu reglamentuoti pavardės darymą siūloma dėl to, kad tai susiję ne tik su kalbos normomis, tačiau ir asmens privačiu gyvenimu“ – nėra teisinis.

## Prancūzijoje musulmonų daugiau nei katalikų

**P**irmą kartą Prancūzijos istorijoje išlaimo išpažinėjų, praktikuojančių ir besimeldžiančių, skaičius viršija katalikų skaičių. Tai oficialūs Nacionalinio statistikos ir ekonominių tyrimų instituto „Insee“ duomenys. Juos komentuodamas, prancūzų politikas Damienas Rieu (*Damienas Rjo*) pavadino tai istoriniu momentu. Kaip patikslinta, kalbama apie 18–59 metų amžiaus žmones, kurie meldžiasi kartą ar kelis kartus per savaitę. Taip pat nurodoma, kad šiuo metu Prancūzijoje gyvena 68 mln. gyventojų, iš kurių net 19 mln. yra užsieniečiai, daugiausia išpažįstantys islamą. *Šaltinis: katalikutradicija.lt*

## MRU – tarp geriausių pasaulio universitetų teisės kryptyje

Paskelbti pasauliniai universitetų dalykiniai reitingai „QS World University Rankings by Subject 2023“, kuriuose pasaulio universitetai įvertinti pagal konkrečias studijų ir mokslo kryptis. Jau penktus metus iš eilės tarp geriausių pasaulio universitetų patenka ir Mykolo Romerio universiteto (MRU) Teisės mokykla, kuri užima 201–250 pozicijas. Reitingavimas pagal konkrečias mokslo ir studijų kryptis išryškina kiekvieno universiteto stiprybes. „MRU Teisės mokykla, kuriai pamatus klojo atkurtos Lietuvos valstybės teisinių pagrindų kūrėjai, išugdė aukščiausios kvalifikacijos teisininkus. Didžiuojamės savo profesoriais, dėstytojais ir studentais, savo alumnais, kurie stiprina ir stiprina Lietuvos valstybės teisinę sistemą, visuomenės teisinę sąmonę ir pilietiškumą“, – pažymėjo MRU rektorė.

MRU Teisės mokyklos dekanės prof. dr. Lyros Jakulevičienės teigimu, tarptautiniai universitetų vertinimai akcentuoja mokslinės veiklos rezultatus ir darbdavių bei akademinų institucijų nuomonę. Lietuvoje MRU Teisės mokykla atpažįstama pagal išskirtinį dėmesį studentui, patirtinį mokymą ir individualizuotas teisės studijas, atitinkan-



MRU Teisės mokyklos dekanė prof. dr. Lyra Jakulevičienė

čias naujausius rinkos ir partnerių poreikius, aktyvią partnerystę su teisine bendruomene.

MRU Teisės mokykla yra pirma tarp Lietuvos universitetų pagal teisės absolventų įsidarbinimą. Ši mokykla ir toliau aktyviai dalyvauja tarptautinėje studijų ir mokslo erdvėje: pernai įgyvendino 34 tarptautinius ir nacionalinius mokslo projektus dirbtinio intelekto teisėje tyrimų, teismo proceso efek-

tyvinimo, baudžiamojo proceso vertinimo, bendrovių skaitmenizavimo, korupcinių nusikaltimų kontrolės ir prevencijos, duomenų apsaugos ir daugelyje kitų sričių.

Pirmą kartą Lietuvoje MRU Teisės mokykloje 2022 m. sukurta ir pradėta įgyvendinti tarptautinė Teisės bakalauro programa anglų kalba „Law and Global Security“, kuri atitinka šių dienų teisės viršenybės užtikri-

nimo ir saugumo iššūkius pasaulyje. Kartu su Lietuvos pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centru pradėtas įgyvendinti pirmasis mikrokredencialų kursas, pritrauktos privačios stipendijos studijoms. Kasmet Teisės mokykla priima apie 130 bakalauro studentų ir apie 300 magistro studentų bei daugiau nei 100 klausytojų.

Teisės mokykla pirmoji Lietuvoje akreditavo ir pradėjo įgyvendinti magistro programas, skirtas praktikams: Viešųjų pirkimų teisės, Sveikatos teisės, Darbo teisės (lietuvių kalba) bei Teisės ir technologijų bei Medicinos (anglų kalba). Šiomis programomis pasitiki vis daugiau praktikų (26 proc. augimas). Pernai Teisės mokykloje studijavo 168 laipsnio siekiantys studentai iš 17 šalių ir 96 „Erasmus“ studentai. Šiame Teisės mokykla rengia du pasaulinius kongresus: Pasaulinį medicinos teisės kongresą (rugpjūčio 2–4 d.) bei pasaulinę „INSOL Europe“ nemokumo teisės konferenciją (gegužės 18–19 d.). Parengė MRU Komunikacijos ir rinkodaros centro Išorinės komunikacijos vadybininkas Kęstutis Stoškus

## Naujausiame universitetų reitinge VDU pakilo į trečią vietą

Žurnalo „Reitingai“ paskelbtame naujausiame Lietuvos valstybinių universitetų reitinge Vytauto Didžiojo universitetas (VDU) pakilo į trečiąją vietą, surinkęs 58,84 taško. VDU buvo labiausiai įvertintas už mokslo, meno arba sporto veiklą ir personalo pasiekimus bei už alumnų kuriamą pridėtinę vertę ir darbdavių vertinimus. Pagal šiuos kriterijus universitetui buvo skirta atitinkamai 2 ir 3–4 vietos Lietuvoje.

„Universitetas, sėkmingai įgyvendindamas strateginius tikslus, pastaraisiais metais užsitikrino pirmaujančio universiteto statusą. Tačiau, atidžiai paanalizavus reitinguose naudotus duomenis, kartu ir nuliūdino, kad, gyvenant skaitmenizacijos amžiuje ir šitiek investuojant į nacionalinių duomenų bazių plėtrą, vis dar problema yra patikimi duomenys. Neturint tikslų ir teisingų duomenų, bet koks lyginimasis ar reitingavimas praranda prasmę. Ir tai turėtų būti rimtas signalas valstybei investuojant ir kuriant nacionalines sistemas“, – sako VDU Studijų prorektorė Simona Pilkienė.

Reitingo autoriai išskyrė VDU kaip vieną iš pirmaujančių, vykdančių mokslo veiklą Lietuvoje, taip pat – kaip lyderį pagal santykį



VDU Studijų prorektorė Simona Pilkienė

tarp į doktorantūrą įstojusiujų 2017 m. ir pernai sėkmingai apgynusių disertacijas: VDU daktaro disertacijas 2022 m. apgynė visi įstojusieji doktorantai. Universitetas taip pat yra antras šalyje pagal siūlomų doktorantūros kryptių skaičių – VDU galima studijuoti 24 doktorantūros kryptyse.

Neliko neįvertintas VDU darbas ir tarp-



Vytauto Didžiojo universitetas

tautiškumo srityje: universitetas užėmė 1 vietą pagal magistrantų užsieniečių santykį su visais magistrantūros studentais (14,1 proc.) ir 3 vietą pagal bakalauro studijų

absolventų, išvykusių praktikai pagal mainų programas, santykį su visais šios pakopos absolventais (8,3 proc.). Parengta pagal VDU pranešimą

## VDU Pasaulio lietuvių universiteto dešimtmetis

Nuo tada, kai dr. Mykolas Drunga, redagavęs pirmąjį Pasaulio lietuvių universiteto (PLU) misiją, prabėgo jau dešimt metų. Siekdami apibendrinti per šį laikotarpį nuveiktus darbus, šių metų balandžio 26 d. susibūrė PLU bendradarbiai, bendraminčiai ir bičiuliai. Šiame, Pasaulio lietuvių universiteto „mažajame simpoziume“, buvo aptarta, kokius tautos vaizdinius geba ir turėtų kurti šis universitetas.



Pasaulio lietuvių universiteto 10-mečio aptarimas



Lietuvių kalbos kursų dalyviai. VDU nuotr.

## MRU stiprina bendradarbiavimą su alumnais



Kęstutis Stoškus

Gegužės 8 d. Palangoje Mykolo Romerio universiteto (MRU) atstovai aptarė naujas bendradarbiavimo sritis, pristatė naujas studijų ir mokslo naujoves universitete bei pakvietė Klaipėdos regione dirbančius alumnus aktyviai dalyvauti universiteto bendruomenės veikloje, perduoti savo žinias ir patirtį jaunajai kartai. Alumnai, susirinkę jaukiame M. K. Čiurlionio menų mokyklos edukacijos centre Palangoje, diskutavo apie savo profesinės veiklos patirtį ir MRU strategines raidos kryptis.

„Įsibėgėja MRU bendruomenės diskusijos, kokį universitetą norime matyti ateityje,

todėl mums labai svarbi ir mūsų alumnų nuomonė“, – pabrėžė MRU rektorė prof. dr. Inga Žalėnienė. Naujausias studijų programos, skirtas ne tik aukštojo mokslo diplomu dar siekiantiems studentams, bet ir dirbantiems profesionalams, norintiems įgyti naujų žinių ir kvalifikacijų, pristatė Viešojo saugumo akademijos dekanė prof. dr. Snieguolė Matulienė, Teisės mokyklos dekanė prof. dr. Lyra Jakulevičienė, Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto dekanė prof. dr. Odeta Mersfeldaitė, Viešojo valdymo ir verslo fakulteto Viešojo valdymo instituto direktorius prof. dr. Andrius Stasiukynas. Susitikimą moderavo Teisės ir viešųjų pirkimų tarnybos vadovė, MRU Teisės mokyklos Viešosios teisės instituto docentė Inga Daukšienė. Nuoširdžiam pokalbyje aptartos bendradarbiavimo, studijų ir darbo praktikos sąveikos galimybės. Alumnai kvietė studentus atlikti praktiką jų atstovaujamosiose įstaigose, domėjosi galimybe dalyvauti mentorystės programoje. Jie šiltai



Susitikimas su MRU alumnais Palangoje. MRU nuotr.

prisiminė studijų laikus, susitiko su seniai matytais draugais ir dėstytojais. Daugelis MRU alumnų daro sėkmingą karjerą valstybės ar verslo įmonėse.

MRU dėstytojai ir administracijos darbuotojai jau spėjo susitikti su Marijampolėje, Utenoje ir Panevėžyje dirbančiais universiteto alumnais, kurie sėkmingai kuria savo

ateitį ir kopina profesinės karjeros laiptais. Tikimasi, kad ilgainiui susiburs regioniniai MRU alumnų klubai, kurių veikla suteiks naujų paskatų gerinti studijų kokybę, atsižvelgiant į darbdavių poreikius, vykdyti regionams aktualius mokslinius tyrimus. *Autorius yra MRU Komunikacijos ir rinkodaros centro Išorinės komunikacijos vadybininkas.* ■

## Studijų pasirinkimui įtaką padarė Prezidentas Valdas Adamkus

### Interviu su Vilniaus universiteto alumnų, politologu Linu Kojala

Prisimindamas studijų laikus, politologas, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas, Rytų Europos studijų centro vadovas Linas Kojala sako, kad didžiausias džiaugsmas ir motyvacija tobulėti buvo ir iki šiol yra universitete sutikti žmonės.

**– Kas lėmė Jūsų pasirinkimą studijuoti politikos mokslus?**

– Pasirinkimą lėmė kelios aplinkybės. Pirmiausia žinojau, kad socialiniai ir humanitariniai mokslai yra man arčiausiai širdies. Kurį laiką negalėjau apsispręsti tarp teisės, ekonomikos, istorijos ir filosofijos, tačiau vienuoliktose klasėse turėjau unikalų galimybę susitikti ir pabendrauti su Prezidentu Valdu Adamkumi. Jis tuo metu buvo pareigas einantis šalies vadovas. Iki šiol prisimenu, kokį įspūdį paliko jo oras bendravimas, dėmesys moksleiviams, noras mus išklausti. Po to nebeliko abejonių, kad noriu gilintis į politikos mokslus, suvokti, kaip veikia valstybės institucijos, kokias problemas jos sprendžia.

Antra priežastis yra ta, kad politikos mokslai aprėpia labai daug sričių. Būtent mano tuomet svarstyta teisė, ekonomika, istorija ir filosofija ši studijų kryptis sujungia



Linas Kojala. J. Auškėlo nuotr.

į viena – be jų politikos mokslas yra neįmanomas. Tai suteikia galimybę įgyti platų požiūrį į pasaulį, platų žinių spektrą, kuris šiais laikais yra be galo reikalingas.

**– Koks buvo Jūsų pirmasis darbas studijų metu arba po jų?**

– Vienas iš pirmųjų mano darbų buvo tekstų rašymas. Dar būdamas moksleivis stengiausi kiek įmanoma daugiau rašyti. Tuo metu tai buvo labiau su sportu, ypač futbolu, susijusios temos interneto tinklalapiuose. Tai padėjo man augti kaip žmogui, nes įgūdžiai mintis pateikti raštu tikrai labai pravertė tiek per egzaminus, tiek vėliau. Studijų metais pradėjau daugiau rašyti apie tarptautines

aktualijas, politiką. Tą darau iki šiol.

**– Koks buvo studentas, kaip studentavote? Ką veikdavote po seminarų, paskaitų?**

– Buvau aktyvus studentas, įsitraukęs į bendruomenės veiklą. Labai džiugu, kad su bendramoksliais pavyko palaikyti ryšius ir už instituto ribų. Praleisti vakarą, kalbant apie politiką, tarptautinius procesus, buvo bene kiekvienos savaitės tradicija. Studijos, be abejo, pirmiausia yra paskaitos, egzaminai, kokiokviumai ir kiti formalūs dalykai, be kurių joks universitetas negali funkcionuoti. Tačiau šalia to yra bendruomenė ir siekis užtikrinti, kad žinios sklįstų ne tik auditorijose, bet ir gerokai plačiau. Be to, tai leido sukurti ryšius, užmegzti draugystes – džiaugiuosi, kad daugelis jų išliko iki šių dienų.

**– Kokių dar smagių prisiminimų turite iš studijų laikų? Galbūt kažkas įstrigo atmintyje?**

– Man didelį įspūdį padarė tai, kad neformaliuose susitikimuose dalyvavau ne tik studentai – prisijungdavo ir dėstytojai. Kai buvau pirmakursis, įsivaizdavau, kad dėstytojai yra be galo užsiėmę žmonės ir tikrai niekada neras laiko niekam kitam. Tačiau jie noriai bendraudavo ir už universiteto ribų.

Kai kada net ir paskaitos vykdavo neformalioje aplinkoje, kad visi galėtų pabendrauti šiek tiek laisviau, paprasčiau. Tai man paliko didelį įspūdį. Džiaugiuosi, kad tikrai ne su vienu dėstytoju bendraujame iki šiol.

**– Kaip studijos Vilniaus universitete prisidėjo prie Jūsų pasirinkto dabartinio profesinio kelio?**

– Mano atveju – labai tiesiogiai, nes, baigęs politikos mokslus, profesinę karjerą tęsiu būtent tarptautinių santykių analizės srityje. Visgi esu retas pavyzdys, nes daugelis mano buvusių bendramokslų dirba darbus, nesusijusius su politika, – bankuose, valstybinėse institucijose, savo įsteigtuose versluose, kai kurie pasuko ir į praktinę politiką. Tai labai didelis politikos mokslų studijų plusas – žmonės, baigę šias studijas, įgyja visapusišką išsilavinimą, kuris leidžia jiems rinktis norimą gyvenimo kelią. Universalumas, ypač šiais laikais, atveria daugybę durų.

**– Dažnai įvairias Jūsų išvalgas, analizės ir komentarus sekėjai gali skaityti socialiniuose tinkluose. Kodėl pradėjote tai daryti? Ką tai duoda Jums, o ką – skaitytojams?**

– Visi suvokiame, kad gyvename informacinio triukšmo amžiuje. Kasdien susiduriame su neribotais informacijos srautais, tampa sudėtinga atskirti tai, kas aktualu ir prasminga. Savo veikla bandau žmonėms, kuriems tarptautiniai santykiai nėra kasdienio darbo objektas, padėti suprasti svarbiausius procesus, tendencijas ir įvykius. Kitaip tariant, sužinoti tai, apie ką turi būti girdėjęs kiekvienas gerai informuotas Lietuvos – Europos Sąjungos ir NATO valstybės – pilietis. Turiu pripažinti, kad susidomėjimas tokia veikla mane nustebino – nesitikėjau suburti tokią didelę sekėjų bendruomenę socialiniuose tinkluose. Juk mano veiklos sritys, bent jau iki plataus masto Rusijos invazijos į Ukrainą, buvo sąlyginai nišinės: tarptautinė politika ir saugumas. Bet tai įkvepia, nes pasirodo, kad analitinio pobūdžio tekstai „be didesnių emocijų“ yra aktualūs ir reikalingi.

## Lenkija: apsaugoti vaikus

Lenkijos parlamento pirmininkė Elżbieta Vitek pritarė teisėkūros iniciatyvai „Saugoti vaikus, remti tėvus“, kuria siekiama užkirsti kelią mažų vaikų seksualizavimui. Pasak valdančiosios partijos „Įstatymas ir teisingumas“ vadovo Jaroslavo Kačynskio, ankstyvas vaikų seksualizavimas sukelia psichologinių, o vėliau – ir socialinių problemų. Jis teigė, kad mokyklose turi egzistuoti teisiniai barjerai tokiai praktikai.

Pirmininkė E. Vitek, kuri dešimtmečiais dirbo mokytoja, sakė, kad prieš 20–30 metų nebuvo tokių grėsmių vaikams, kokios kyla šiandien. Pirmininkė atskleidė, kad ji jau kreipėsi tėvai, prašydami padėti kovoti

su pavojingomis tendencijomis, paliečiančiomis jų vaikus. Ji paaiškino, kad tai ne tik demoralizacijos, bet ir saugumo klausimas, nes nuolat gaunama pranešimų apie smurtą ir agresiją mokyklose. „Neribota prieiga prie interneto mūsų vaikams suteikia galimybę susipažinti su turiniu, dažnai kenkiančiu jų psichikai ir vystymuisi“, – perspėjo E. Vitek. Pasak jos, „šiais laikais tėvai dažnai nežino, kaip spręsti daugelį problemų, su kuriomis susiduria jų vaikai“. Tai reiškia, kad vaikai dažnai lieka vieni, susidūrę su vulgarumu ir nepadorumu kibernetinėje erdvėje.

E. Vitek visiškai sutiko su J. Kačynskiu dėl ankstyvo vaikų seksualizavimo. „Nese-

niai pas mane atėjo mama ir papasakojo, kad jos vaikas grįžo iš žaidimų mokyklėlės verkdamas. Pasirodo, mokytoja paprašė vaikų persirengti kitos lyties drabužiais ir juos nufotografavo. Motina, pamačiusi sūnaus, persirengusio mergaitę, nuotrauką, taip pat apsisverė ir suprato, kodėl vaikas buvo toks sutrikęs.“ Lenkijos parlamento pirmininkė priminė, kad Konstitucija garantuoja tėvams teisę auklėti vaikus pagal savo vertybes. Šaltinis: *Remix News*

**„Mokslo Lietuvos klausimas: Ar ilgai dėl šių grėsmių tylės mūsų akademinė bendruomenė?“**

# Studijų pasirinkimui įtaką padarė Prezidentas Valdas Adamkus

## Interviu su Vilniaus universiteto alumnu, politologu Linu Kojala

■ Atkelta iš 6 p.

### – Koku savo profesiniu pasiekimu didžiaujatės labiausiai?

– Praėjusiais metais Rusijos užsienio reikalų ministerija viešai paskelbė, kad esu įtrauktas į sankcijų sąrašą – man uždrausta ten vykti. Tai buvo įkvepianti akimirka. Jeigu Kremliaus režimas mano, kad Rytų Europos studijų centro veikla yra blogis, vadinasi, kažką darome teisingai. Ne veltui mūsų pastatą greta, žinoma, Lietuvos vėliavos puošia ir Ukrainos vėliava.

### – Kokiais žmonėmis žavitės? Kas Jums yra didžiausias įkvėpėjas?

– Pasikartosiu, kad mane įkvepianti asmenybė yra Prezidentas V. Adamkus. Džiaugiuosi, kad mes iki šiol bendraujame, susitinkame, pasikalbame apie aktualijas. Prezidentas yra tikra to žodžio prasme vakiarietiškoji vertybių personifikacija, gebantis oriai ir pagarbiai bendrauti, besidomintis pasauliu. Net ir dabar, nebedalyvaujant aktyvioje politikoje, noras prisidėti prie Lietuvos augimo visuomet spindi Prezidento akyse. Jis – vienas iš tų, iš kurių noriu toliau mo-

kytis. Kitas žmogus, kurio, jau nebėra su mumis, – profesorius Leonidas Donskis. Išskili asmenybė, spinduliavusi žiniomis. Tokio lygio eruditai yra visuomenės atrama – jų tekstai ir mintys nepraranda aktualumo.

### – Kokios yra Jūsų profesinės ateities ambicijos, planai arba svajonės?

– Išskirčiau du dalykus. Pirmasis – susijęs su studijomis. Šiuo metu studijuju Kembridžo universitete, noriu įgyti didesnių vadovavimo organizacijai kompetencijų. Mano pagrindinė veikla yra politikos analizė, tarptautiniai procesai, tačiau direktoriaus pozicija Rytų Europos studijų centre reiškia iš esmės vadovaujamąjį, vadybinį darbą. Suprantu, kad šioje srityje dar tikrai galiu augti ir tobulėti. Kembridžas tam – puiki vieta. Juolab kad galiu studijas suderinti su darbu – kiekvieną mėnesį keliolikai dienų vykstu į Jungtinę Karalystę.

Antras ypač svarbus iššūkis šiais metais – NATO viršūnių susitikimas, kuris vyks liepos mėnesį Vilniuje. Jo metu į Lietuvą atvyks bene keturiasdešimties valstybių vadovai ir delegacijos. Mūsų centras, bendra-

darbiaudamas su NATO, kitais analitiniais centrais, Vyriausybe, Vilniaus universitetu, organizuos oficialų ekspertinį renginį, kuris vyks ten pat, kur ir politinis susitikimas. Tad tarp savo renginio svečių turėsime aukščiausio rango sprendimų priėmėjus, ryškiausius tarptautinius ekspertus. Tai – milžiniška atsakomybė, bet kartu ir unikali galimybė parodyti savo kalibrą organizuojant tokio lygio renginį. Tam ruošiamės ilgai – beveik dvejus metus.

### – Koks santykis arba jausmas šiandien Jus sieja su Alma Mater?

– Iki šiol kiekvieną savaitę lankausi VU TSPMI, nes dėstau studentams. Tai yra labai svarbi mano veiklos dalis, net jeigu užima sąlyginai nedaug laiko darbotvarkėje. Dėstymas leidžia man išlaikyti ryšį su universitetu – džiaugiuosi matydamas sutiktų studentų augimą, mokydamasis iš jų. Taip pat svarbu, kad universitetas ir institutas yra labai tarptautiški. Mano studijų dalykai dėstomi anglų kalba, paskaitose būna studentų iš Europos ir kitų pasaulio šalių. Tai praturtina studijų kokybę ir išplečia spektrą temų,

kurias galime aprėpti. VU TSPMI ir Vilniaus universitetas yra globalūs žaidėjai, gebantys pritraukti studentų iš įvairių pasaulio šalių, nes jie nori čia atvykti ir studijuoti.

### – Ar turite patarimų moksleiviams, kurie renkasi studijų programą arba planuoja karjerą?

– Moksleiviams siūlyčiau būti aktyviems. Domėtis. Tas domėjimasis gali būti įgyvendinamas įvairiais būdais, pavyzdžiui, lankantis universitete per atvirų durų dienas ar „Studento vienai dienai“ renginiuose. Taip pat labai rekomenduoju savanorystę. Tai yra puiki proga susipažinti su įvairiomis veiklos kryptimis, kartu – pažinti save, geriau suvokti savo interesus, susiformuoti lūkesčius dėl ateities. Be to, raginu moksleivius būti drąsius, parašyti akademikui ar kitam žinomam žmogui, kurio ar kurios veikla jus įkvepia, ir paklausti patarimo ar paprašyti susitikti prie kavos puodelio. Esu tikras, kad nustebsite, jog neretai tokie laiškai pasiekia rezultatą – susitikimai įvyksta ir tampa įkvėpimu ateities darbams.

## LIETUVIAI MOKSLININKAI PASAULYJE

# Kardiologė prof. Dalia Giedrimienė

„Mokslo Lietuvą“ neseniai pasiekė žinia, kad profesorės habil. dr. Dalios Giedrimienės mokslinė monografija „Širdies ir kraujagyslių fiziologijos, patofiziologijos ir farmakologijos pagrindai“ (angl. *Essentials of Cardiovascular Physiology, Pathophysiology & Pharmacology*) pripažinta tarp dešimties geriausių šios tematikos darbų pasaulyje. Kai ką stebina ir tai, kad mokslininkė, besidarbuojanti daugybėje tarptautinių programų, per visą mokslinės karjeros laiką išlaikė savo originalią lietuvišką pavardę ir jos nesutrumpino.

Nors D. Giedrimienė jau daugiau kaip tris dešimtmečius tyrinėja sudėtingiausias kardiologijos problemas ir yra gerai žinoma šios srities mokslo centruose, tačiau Lietuvos akademinėje bendruomenėje jos pavardė girdėta tik nedaugeliui. Tai gana sunkiai suprantama, nes būtent širdies ir kraujagyslių veiklos sutrikimai yra viena iš labiausiai paplitusių dabartinės žmonijos mirtingumo priežasčių. Todėl „Mokslo Lietuva“ ryžosi sumažinti šią informacijos spragą.

Būsimoji profesorė Dalia Giedrimienė gimė 1955 m. vasario 27 d. Alytuje. 1961–1972 m. mokėsi tuometinėje Alytaus 2-ojoje vidurinėje mokykloje, kurią baigė aukso medaliu. 1972 m. įstojo į Kauno medicinos instituto gydomosios medicinos specialybę. Mokydamasi aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, dainavo instituto chore ir ansamblyje, įsitraukė į kardiologijos būrelio veiklą. Būdama dar studentė, skaitė pranešimus studentų mokslinėse konferencijose. 1978 m. su pagyrimu baigė institutą ir metus specializavosi Kauno klinikų terapijos specialybės internatūroje.

1979 m. rugsėjo 1 d. gydytoja Dalia pagal paskyrimą pradėjo dirbti naujame Kauno klinikų Kardiologinės reanimacijos skyriuje. Dirbdama ir kartu augindama 1978 m. gimusių pirmąjį sūnų, pradėjo mokslinę veiklą. Pasaulyje tuo metu besiplečiančioje



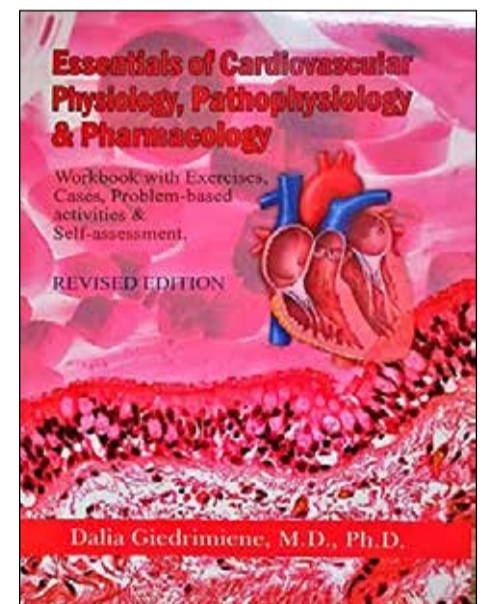
Prof. Dalia Giedrimienė su lietuvių gydytojais 1991 m. konferencijoje (JAV)

širdies elektrofiziologinių tyrimų ir stimuliacijos srityje buvo kuriama nauja technika ir metodika. Bendraujant su Kauno medicinos instituto (KMI) Kardiologijos instituto ir Kauno politechnikos instituto mokslininkais, buvo sukurta sava originali įranga: stimulatoriai, elektrokardiografijos (EKG) filtrai ir elektrodai, kurie buvo patvirtinti keliomis dešimtėmis racionalizacinių pasiūlymų ir keturiais išradimais. Stiprėjo bendradarbiavimas su Vokietijos, Lenkijos, Rusijos ir JAV mokslininkais. 1980–1981 m. sukomplektuota reikalinga technika moksliniam darbui.

1982 m. D. Giedrimienė, dirbdama gydytoja Kauno klinikų Kardiologinės reanimacijos skyriuje, įstojo į KMI neakivaizdinę aspirantūrą. Tais pačiais metais sąjunginiame žurnale „Kardiologija“ buvo paskelbtas jos pirmasis mokslinis straipsnis apie sėkmingą daugkartinį dažnuminės perstemplinės stimuliacijos panaudojimą, nutraukiant supraventrikulinę paroksizminę tachikardiją. Ir toliau dirbdama reanima-

cijoje, budėdama dažniausiai naktimis ir savaitgaliais, dienomis ji užsiėmė intensyvia moksline ir klinicine veikla. 1984 m. Kauno klinikų Kardiologinėje poliklinikoje įkūrė „Sudėtingų širdies ritmo sutrikimų diagnostikos ir gydymo kabinetą“, kuriame buvo atliekami ūmių ir lėtinių širdies ritmo sutrikimų inovaciniai tyrimai bei gydymas. 1985 m. birželio 14 d. KMI mokslinėje taryboje D. Giedrimienė apgynė medicinos mokslų kandidato disertaciją „Dažnos prieširdžių stimuliacijos metodo sukūrimas ir jo efektyvumas, nutraukiant supraventrikulinę paroksizminę tachikardiją ir prieširdžių plazdėjimą“.

1982–1992 m. mokslininkė vykdė tarptautinio masto inovatyvius širdies diagnostikos ir ritmo sutrikimų mokslinius tyrimus ir buvo viena iš tyrėjų, išaiškinusių paroksizminių tachikardijų elektrofiziologinius mechanizmus bei nustačiusių gydymo efektyvumą. Sukūrus specialią techninę įrangą stemplinei širdies diagnostikai, buvo pasiekta aukštesnė, negu išorinės elektrokardiogramos,



Prof. Dalios Giedrimienės knyga „Širdies ir kraujagyslių fiziologijos, patofiziologijos ir farmakologijos pagrindai“

diagnostikos kokybę. Be to, stemplinės procedūros buvo ekonomiškesnės ir saugesnės nei intrakardinė širdies diagnostika.

Dar 1981 m. Kauno klinikoje, kaip viename iš pirmųjų Europos centrų, buvo pradėti klinikiniai naujų antiaritminių vaistų efektyvumo tyrimai ir individualizuotas širdies ritmo sutrikimų gydymas, pritaikant lignonui tinkamiausią antiaritmiją, iš-tirtas *Cordarone* (*Amioderone*) efektyvumas. JAV šis vaistas patvirtintas 1986 m. gyvybei pavojingiems skilveliniams širdies ritmo sutrikimams ir tik daug vėliau pritaikytas prieširdžių sutrikimams gydyti.

1986 m. kovo 17 d. dr. D. Giedrimienė buvo priimta į KMI doktorantūrą vyr. mokslininkės bendradarbe. 1986 m. rugsėjo 1 d. Kauno klinikų Kardiologinio priėmimo skyriuje ji įkūrė pirmąjį Lietuvoje „Vienos dienos stacionarą“. Jame buvo atliekami ūmių širdies ritmo sutrikimų nutraukimai,

■ Nukelta į 8 p.

## NAUJI TYRIMAI

## Energiškai efektyvūs pastatai

Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VILNIUS TECH) mokslininkai vykdė Lietuvos mokslo tarybos finansuojamą projektą: „Projektinių ir faktinių pastato gyvavimo ciklo energijos poreikių tyrimai, įvertinant vartotojų elgsenos įtaką“. Tyrimo metu buvo analizuojamas naujų pastatų energijos suvartojimas šildymui, numatytas sertifikate, ir tikrasis energijos poreikis. Tyrimai parodė, kad tai, kas prognozuojama sertifikate, dažniausiai skiriasi nuo tikrovės. Daug didesni skirtumai, nei prognozuota, buvo nustatyti negyvenamosios paskirties objektuose, tarp kurių patenka ir administraciniai pastatai. Kai kuriuose iš jų energijos suvartojimas šildymui toks didelis, kad prognozuotus rodiklius viršija net iki septynių kartų. Tuo tarpu energiška efektyviuose daugiabučiuose šie skirtumai neviršija dviejų kartų. Kyla klausimas, kodėl atsiranda tokios didelės energinio efektyvumo spragos.

## Kas yra energiška efektyvus pastatas?

Pasak universiteto Pastatų energetikos katedros profesorės Violetos Motuzienės, įvairiose šalyse energiška efektyvus pastato



Pastatų energetikos katedros profesorė Violeta Motuzienė. *Alekso Jauniaus nuotr.*

sąvoka suprantama ir apibrėžiama skirtingai. Lietuvoje nėra konkrečios sąvokos, skirtos energiška efektyviam pastatui apibūdinti. Ar pastatas yra efektyvus, formaliai apibūdina jo energinio naudingumo klasė, kuri nurodoma energinio naudingumo sertifikate. Jis išduodamas, remiantis STR 2.01.02:2016 reglamentu. Pastarajame naudojamos dvi sąvokos – mažai energijos naudojantis (B, A ir A+ klasės) ir energijos beveik nenaudojantis pastatas (A++).

„Energiškai efektyvus pastatas apibūdinamas kaip gerai šiltintas ir sandarus. Tai lemia mažus energijos nuostolius. Jei tokia pastate naudojamas mechaninis vėdinimas,

tai turėtų būti derinama su šilumos atgavimu, taip mažinant energijos poreikius vėdinimui. Esminis skirtumas tarp mažai energijos naudojančio ir beveik energijos nenaudojančio pastato yra tas, kad pastarasis didžiąją dalį savo poreikių padengia iš atsinaujinančių energijos šaltinių“, – teigia mokslininkė.

## Kaip mažinti energijos poreikį?

Profesorės V. Motuzienės teigimu, šiuolaikiniai (A++) pastatai projektuojami taip, kad energijos poreikis būtų labai mažas, o juos tenkintų atsinaujinančius energijos šaltinius naudojančios technologijos, pavyzdžiui, saulės kolektoriai, fotoelementai ir pan. „Nesutapimai tarp projekto ir faktinių poreikių yra būdingi ne tik Lietuvai, bet ir kitoms šalims. Jie vadinami energinio efektyvumo spraga. Su tokiomis spragomis susidūrusiems investuotojams, pastatų savininkams ar kitiems naudotojams tenka dažnai nusivilti. Žvelgiant valstybės mastu, energijos sutaupymas pastatų sektoriuje beveik nesikeičia, nors reikalavimai nuolat griežtinami“, – pabrėžia profesorė.

V. Motuzienė teigia, kad universiteto mokslininkų atlikta ilgalaikė 6 adminis-



Energijos naudojimo matavimai. *Vydanto Dragūno nuotr.*

tracinių pastatų mikroklimato parametrų ir patalpų užimtumo stebėseną išryškino problemas, kurios būdingos visiems tiems pastatams, tik vienuose jos mažesnės, o kituose – didesnės. „Administraciniuose pastatuose neefektyvus vartojimo problema ypač išryškėjo dėl pandemijos metu pasikeitusios darbo kultūros, kai daug žmonių ėmė masiškai dirbti nuotoliniu būdu, o pastatai vis tiek buvo naudojami taip, kaip suprojektuoti. Ypač energija švaistoma vėdinimo sistemose, kurios tiesiogiai susijusios su žmonių skaičiumi patalpose. Tačiau tikrasis pastatų valdytojų susidomėjimas energijos taupymu atsirado tik tada, kai smarkiai išaugo energijos kainos“, – pažymi tyrėja. ■

## Lietuvos darbo rinkos įgūdžių ypatybės



Dr. Viktorija Tauraitė

Pastaruosiu metu vis dažniau diskutuojame apie dirbtinį intelektą ir jo sparčią pažangą bei potencialiai kylančius iššūkius. Visgi šiandieniam kontekste tikslinga giliau pažvelgti į Lietuvos darbo rinkos dalyvių elgseną, užimtų gyventojų darbo įgūdžių ypatybes, kurias galima atskleisti, remiantis Valstybės duomenų agentūros 2022 m. darbo įgūdžių tyrimo statistiniais duomenimis. Buvo tirti 15–74 m. užimtų gyventojai. Užimti gyventojai suprantami kaip asmenys, dirbantys bet kokį darbą, gaunantys už jį darbo užmokesį pinigais ar natūra arba turintys pajamų ar pelno.

## Moterys dirbdamos dažniau naudojosi kompiuteriu ir išmaniuoju telefonu

Susidaro įspūdis, kad didžiosios darbo rinkos dalies darbo funkcijos yra susijusios su skaitmeniniais įrenginiais ir jų būtinu naudojimu kasdienės darbo funkcijoms atlikti. Statistinė informacija atskleidžia tai, kad 2022 m. beveik ketvirtadalis 15–74 m. užimtų gyventojų visas arba beveik visas darbo laikas buvo skirtas dirbti kompiuteriu ar išmaniuoju telefonu. Akivaizdu, kad tai kelia tam tikro pobūdžio grėsmes užimtų gyventojų sveikatai.

Remiantis Valstybės duomenų agentūros 2022 m. IV ketvirčio duomenimis, tarp užimtų gyventojų struktūriškai moterų (51,3

proc.) buvo daugiau nei vyrų (48,7 proc.). O amžiaus kontekste dominavo 25–54 m. užimti gyventojai (68 proc.). Galima manyti, kad atitinkama darbo specifika sudarė sąlygas, jog moterys didesnę darbo laiko dalį praleido, naudodamosi skaitmeniniais įrenginiais, nei vyrai (moterys – 29,7 proc., vyrai – 18,6 proc.).

Priešingo pobūdžio tendencijos pastebimos, tyrinėjant 15–74 m. užimtų gyventojų praleistą laiką, dirbant sunkų fizinį darbą. Šioje srityje visą arba beveik visą darbo laiką dažniau skyrė vyrai (19,3 proc.) nei moterys (8,9 proc.). 2022 m. užimti gyventojai Lietuvoje dažniau visą arba beveik visą darbo laiką skyrė darbui su skaitmeniniais įrenginiais (24,4 proc.) nei sunkiam fiziniam darbui (13,9 proc.). Užimtų gyventojų skirtumai lyties aspektu pastebimi ir profesijų lygmeniu. 2022 m. vyrų dažniausios profesijų grupės buvo šios: kvalifikuoti darbininkai ir amatininkai, specialistai, įrenginių ir mašinų operatoriai bei surinkėjai. Moterys dažniausiai buvo specialistės, paslaugų sektoriaus darbuotojos ir pardavėjos.

## Darbo užduočių organizavimas ir vykdymas: daugiau laisvės ir savarankiškumo

Nustatyta, kad didžioji dalis 15–74 m. užimtų gyventojų (41,9 proc.) turėjo didelę arba labai didelę įtaką darbo užduočių atlikimo eilės tvarkai. Vadinasi, šie darbuotojai turėjo galimybę patys organizuoti atliekamas užduotis, atsižvelgdami į darbovietės keliamus tikslus ir prioritetus. Lyčių aspektu išvelgiama, kad sąlyginai didesnę tokio pobūdžio darbo užduočių eiliškumo laisvę turėjo moterys (43,5 proc.) nei vyrai (40,3 proc.). Išsiaiškinta, kad 43,8 proc. užimtų gyventojų turėjo didelę arba labai didelę įtaką atliekamų užduočių turiniui. Tai rodo, kad darbuotojai turėjo galimybę realizuoti save darbinėje veikloje ir pateikti pasiūlymus, at-

liekant atitinkamo pobūdžio užduotis. Visgi moterys (46,3 proc.) dažniau identifikavo šį aspektą nei vyrai (41,1 proc.).

Tikėtina, kad sudėtingi skaičiavimai ir pirštų miklumo reikalaujančios užduotys dažnai buvo atliekamos, naudojantis įvairiomis technologijomis. Užimti gyventojai nurodė, kad dažniausiai gyvas bendravimas žodžiu darbo reikalais su žmonėmis iš tos pačios ar kitos organizacijos sudaro tam tikrą darbo dalį, bet mažiau kaip pusę darbo laiko. Manytina, kad šį atvejį galima susieti su dviem pagrindinėmis priežastimis: darbo funkcijoms atlikti su vidiniais ir išoriniais kolegais dažnai buvo bendraujama ne žodžiu, o rašytine forma. Darbo užduotims atlikti nebuvo reikalingas plataus masto bendravimas žodžiu. Žinoma, tam neabejotinai galėjo turėti įtakos konkreti profesija,

einamos pareigos ir kt. Taigi, nors gyvas bendravimas žodžiu dažnai yra neatsiejama mūsų kasdienės veiklos dalis, dažniausiai tai sudaro mažiau kaip pusę darbo laiko. O darbas su skaitmeniniais įrenginiais visą arba beveik visą darbo laiką apima beveik ketvirtadalis užimtų gyventojų kasdienybę.

Darbo užduočių vykdymas didžiąją dalimi yra pagrįstas darbuotojų pasitikėjimu ir laisve, sudarant jiems sąlygas savarankiškai organizuoti ir vykdyti jiems pavestas darbo užduotis. Tokios aplinkybės sudaro sąlygas darbuotojui būti savarankiškam, kūrybiškam ir skatina priimti atsakomybę už atliekamų užduočių įvykdymą tinkamai ir laiku. Žinoma, konkrečios darbinės situacijos gali priklausyti nuo profesijos ir einamų pareigų. *Autorė yra VDU Ekonomikos ir vadybos fakulteto EVF mokslo darbuotoja* ■

## Kardiologė prof. Dalia Giedrimienė

■ Atkelta iš 7 p.

antiaritminių vaistų testavimai, tiriamas jų tinkamumas širdies ritmo atstatymui ir sutrikimų perspėjimui. Čia buvo vykdomi ir medicinos technikos testavimo darbai. Mokslininkė dalyvavo automatizuotos elektrokardiografijos analizės kūrime, įjungiant stemplinės derivacijos panaudojimą. 1986 m. Sveikatos apsaugos ministerijoje patvirtintas jos sukurtas „Ligonio su ritmo sutrikimais pasas“, kuris įdiegtas Kauno klinikose. Ji viena pirmųjų pasaulyje pradėjo testuoti ir kliniškai įvertinti antiaritminius vaistus (*Fosfobion*, *Ethmozine*, *Ethacizine*), skirtus širdies aritmijoms gydyti. Buvo tiriamas šių vaistų poveikis elektrofiziologinėms širdies funkcijoms – širdies automatizmui, atrio-

ventrikuliniam ir papildomų įgimtų pluoštų laidumui bei paroksizminių širdies ritmo sutrikimų nutraukimui ir perspėjimui.

1989 m. spalio 13 d. KMI mokslinėje taryboje D. Giedrimienė apgynė medicinos mokslų daktaro disertaciją „Supraventrikulinės paroksizminės tachikardijos tipo nustatymas ir medikamentinių metodų bei perstemplinės širdies stimuliacijos efektyvumo įvertinimas“. Šioje disertacijoje ji apibendrino daugiau kaip 1000 tirtų atvejų ir gavo patvirtinimą dėl 4 išradimų. Būdamą 34 metų, D. Giedrimienė tapo jauniausia Lietuvoje medicinos mokslų daktare, 1991 m. – nostrifikuota habilituota mokslų daktare. *Parengė E. G. ir J. J. (Tęsinys – kitame numeryje)* ■



## Apie dirbtinį intelektą

### Pokalbis su docente dr. Ingrida Leščauskiene

**D**irbtinis intelektas jau daug metų vaizduojamas kaip galingas skaitmeninis protas, norintis arba su naikinti savo kūrėjus, arba juos įsimylėti. Nors tikrovėje dirbtinis intelektas neturi jausmų, jis gali būti išmokytas elgtis empatiškai. Pavyzdžiui, humanoidė Pepper – pirmasis pasaulyje daugiakalbis socialinės paskirties robotas, gebantis atpažinti ir žmonių veidus, ir jų emocijas. Dėl šios priežasties Pepper ir į ją panašūs humanoidai vis dažniau sutinkami oro uostuose, viešbučiuose, bankuose, medicinos įstaigose.

Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VILNIUS TECH) mokslininkė, Grafinių sistemų katedros docentė dr. Ingrida Leščauskienė teigia, kad skirtingų rūšių humanoidai gali dirbti sandėliuose, gaminti kavą, pristatyti prekes, atsakinėti į žmonių klausimus. Kai 2017 m. Vilniuje svečiavosi humanoidė Sofija, daugelis stebėjosi jos gebėjimu ne tik suprasti šnekamąją kalbą užduodamus klausimus, bet ir į juos logiškai atsakyti. Tuo metu buvo gana sunku patikėti, kad po penkerių metų visuomenei pristatytas pokalbių robotas „ChatGPT“ apvers daugelio specialistų gyvenimą aukštyn kojomis.

#### Dirbtinio intelekto įtaka švietimui ir mokymuisi

Pasak docentės, būtų naivu tikėtis, kad dirbtinio intelekto sprendimai nepaveiks ir švietimo sektoriaus. Vos tik atsiradus „ChatGPT“, mokiniai ir studentai turbūt vieni pirmųjų išbandė šio pokalbių roboto galimybes, pateikdami mokytojams ne savo, o dirbtinio intelekto parengtus rašto darbus. Tinkamai suformuota „ChatGPT“ užklausa gali vos per minutę pateikti keliolikos eilučių tekstą, o paprašius pratęsti, sukurti ir



Doc. dr. Ingrida Leščauskienė.  
Akvilės Gelaziūtės nuotr.

visą rašto darbą. Jeigu užklauskos pateikėjui nepatinka tai, ką sukūrė pokalbių robotas, užtenka paspausti mygtuką „atnaujinti“ ir žmogui bus pasiūlytas naujas tekstas.

„Susipažinę su „ChatGPT“ galimybėmis, mokytojai ir dėstytojai instinktyviai pradėjo galvoti, kaip jį uždrausti ar susekti tokiu būdu parašytus darbus. Tikėtina, kad, siekiant neišgąsdinti akademinės bendruomenės, praėjusiais metais kompanija „OpenAI“ („Chat GPT“ kūrėjai) pristatė dar vieną GPT pagrindu veikiančią įrankį – „AI Text Classifier“, skirtą nustatyti, ar tikrinamas tekstas yra parašytas žmogaus, ar DI. Pirmasis įrankis naudojamas turiniui sukurti, antrasis – jo požymiams aptikti.

Ar tai padės sustabdyti „ChatGPT“ naudojimą? Nemanau. „ChatGPT“ sukurtas, naudojant gilųjį mokymą, todėl laikui bėgant šis žmogaus bendravimą imituojantis kalbos modelis tobulės ir kurs vis natūralesnius tekstus. Kyla klausimas, ar dėstytojai turės laiko ir noro kiekvieną kartą tikrinti, ar tekstas buvo sugeneruotas „ChatGPT“, BARD ar panašiais DI sprendimais. Turbūt daug paprasčiau būtų jau dabar pripažinti, kad DI

atėjo ir neišeis, o švietimo sistema turės prie to prisitaikyti“, – teigia mokslininkė.

Vienas iš būdų tai padaryti, anot I. Leščauskienės, mažinti informacijos įsiminimo pagrįstų užduočių ir didinti projektais pagrįsto mokymo kiekį. Tokio mokymosi metu studentai išmoksta taikyti teorijos paskaitose įgytas žinias, mokosi panaudoti skirtingus DI įrankius projektui įgyvendinti. Verslas jau daug metų ieško būdų, kaip, panaudojant išmanių sprendimus, galima sumažinti sąnaudas. Kodėl kitaip turėtų elgtis universitetai?

#### Dirbtinis intelektas – dėstytojo priešas ar pagalbininkas?

Mokslininkės teigimu, tik tada, kai švietimo sektorius supras, kad dirbtinio intelekto nereikia bijoti, bus pradėta ieškoti būdų, kaip jį „įdarbinti“. Pavyzdžiui, „ChatGPT“ greitai ir be didelių laiko sąnaudų leidžia dėstytojams kurti atviro ar uždaro tipo testus, generuoti norimą kiekį užduoties variantų, rengti paskaitų medžiagą skirtingomis kalbomis. Tik svarbu suprasti, kad, naudojant tokius įrankius, kaip „ChatGPT“, visą dirbtinio intelekto pateikiamą informaciją būtina tikrinti ir kritiškai vertinti.

„Mano žiniomis, vis daugiau mūsų universiteto dėstytojų naudojami šiuo įrankiu. Vis dėlto tenka pripažinti, kad „ChatGPT“ atsakymuose gana dažnai pasitaiko loginių klaidų. Dirbtinis intelektas sunkiai geba suprasti ir mokymo bei mokymosi procesų išskirtinumą. Pavyzdžiui, paprašius „ChatGPT“ parašyti, kaip DI gali būti naudojamas ugdymo procese, jis nieko nelaukdamas atsakė, kad DI suteikia galimybę automatizuoti

vertinimo procesus, padaryti juos objektyvesnius. Tačiau paklaustas, ar tokiu būdu nebus prarastas žmogiškasis kontaktas tarp dėstytojo ir studento, „ChatGPT“ iš karto pripažįsta: „Nors AI pagrįstos vertinimo sistemos gali suteikti greitą ir objektyvų atgalinį ryšį, jos gali nepajęgti atsizvelgti į kiekvieno mokinio emocinę būseną ar unikalius mokymosi poreikius.“ Ir čia pat priduria, kad „AI nėra skirtas visiškai pakeisti dėstytojus, o automatizuotas vertinimo sistemas vertėtų taikyti, tik esant objektyvaus vertinimo galimybei, pavyzdžiui, testų atsakymams apdoroti.“ „ChatGPT“ taip pat pripažino, kad kūrybinių ir projektinių darbų vertinime dėstytojo studentui suteikiamas grįžtamasis ryšys yra nepakeičiamas.

I. Leščauskienė pabrėžia, kad dėstytojai turėtų paskirti laiko ir kartu su studentais aptarti dirbtinio intelekto sukurto turinio privalumus ir trūkumus bei teisinius aspektus. Žinoma, jei studijų dalykas yra tiesiogiai susijęs su DI kuriamu rezultatu, pavyzdžiui, 3D modeliavimu, dėstytojas turėtų riboti galimybes vos per keletą minučių sukurtą turinį pristatyti kaip kelių savaičių darbą. Vienas iš efektyviausių būdų tai padaryti – reikalauti studentų pateikti tarpinius užduoties rezultatus, o to nepadarius – neįskaityti darbo.

„Dirbtinis intelektas sukėlė didžiulę sumaištį ne tik universiteto, bet ir dizainerių, scenarijų rašytojų, žaidimų kūrėjų, programuotojų, kitų kūrybinių darbuotojų gyvenime, pakeitė užduočių atlikimo algoritmus. Tačiau, kaip ir visuomet, gyvenime susidūrus su iššūkiais, yra du sprendimai: atsitraukti arba susikauti su užduotimi. Rinktis – kiekvienam iš mūsų!“, – apibendrina VILNIUS TECH docentė. ■

## TAUTOS ISTORIJOS PUSLAPIAI

### „Slaptojo karo“ didvyris Kazys Taruška pagerbtas Širvintose

**Š**irvintų centre (I. Šeinaus g. 4) atidengta atminimo lenta lygiai prieš 100 metų – 1923-ųjų gegužės 6-ąją – žuvusiam Širvintų partizanų vadui, dviejų Vyčio kryžių kavalieriui Kaziiui Taruškai.

Kai Lietuvos ir Lenkijos kariuomenės paskelbė paliaubas ir didžiosios kautynės liovėsi, išilgai fronto suformuotoje neutraliojoje zonoje (į ją pateko ir Širvintos) vyko „slaptasis karas“: iš lenkų pusės kovojo ulonai, perrengti civiliais drabužiais, o Lietuva turėjo savo atsvarą – iš Mindaugo ir Gedimino pulkų atsiųstus, taip pat perrengtus karius. Kovų pabaigoje jų buvo apie 200.

1922 m. pabaigoje vadovauti VII partizanų grupei paskirtas vyr. leitenantas K. Taruška – jaunas, tačiau kovose jau pasižymėjęs karininkas, spėjęs pelnyti du Vyčio kryžius. Jam duotas „Žalčio“ slapyvardis. 1923 m. gegužės 6 d. vietos vaistininkas pakvietė lietuvių partizanų vadus pietų. Jų metu įvyko tragedija – tiesiog už stalo buvo nušautas vadas K. Taruška. Daug kas yra įsitikinę, kad karininką pro langą nušovė lenkų partizanai. Toje versijoje buvo stiprus argumentas – prieš tai panašiai žuvo Širvintų apylinkėse veikusių lenkų partizanų



4-ojo Mindaugo pulko leitenantas Kazys Taruška 1921 m., po pirmojo Vyčio kryžiaus įteikimo



Dailės akademijos Telšių fakulteto doc. Osvaldo Neniškio sukurta atminimo lenta

vadas Virbalis-Sartonas. Taigi lenkai galbūt atkeršijo. Oficiali išvada buvo kita: Lietuvos vadovybė pasirinko labiau priimtina savižudybės versiją, nes antraip būtų tekę pripažinti pavojingą faktą, kad čia dalyvavo Lietuvos kariai.

K. Taruška tapo paskutiniu Nepriklausomybės kovose žuvusiu Lietuvos karininku. Tačiau auka buvo prasminga: kai 1923 m. buvo likviduojama neutralioji zona, tarptautiniai arbitrai Širvintas paliko Lietuvai. ■



Nemunas ties Raudondvariu. Leono Milčiaus nuotr.

## SUKAKTYS

## PAMINĖTAS MYKOLO RÖMERIO GIMTADIENIS

Kęstutis Stoškus

Mykolo Römerio universitete gegužės 17 d. įvyko „Mokslinė minties šventė“, skirta vieno iš Lietuvos Nepriklausomybės Sąjūdžio ideologo, konstitucinės teisės mokslo kūrėjo – prof. Mykolo Pijaus Römerio gimimo dienai paminėti.

Profesorius M. Römeris (1880–1945), kurio vardas suteiktas 1990 m. nepriklausomą valstybę atkūrusioje Lietuvoje įsteigiamam universitetui – išskirtinė asmenybė, Lietuvos patriotas, kurio veikla paliko neblėstančią žymę Lietuvos, Lenkijos ir visos Europos teisės mokslo ir Lietuvos valstybės atkūrimo istorijoje. Mykolo Römerio universiteto (MRU) Teisės filosofijos ir istorijos katedros profesorius Mindaugas Maksimaitis monografijoje „Mykolas Römeris – Lietu-



Profesorius Mykolas Romeris

vos sūnus“ apibūdina šią išskilią asmenybę taip: „Intelektualas, mėgstamas pedagogas profesorius, plačių interesų mokslininkas, teisininkas, autoritetingas valstybininkas, aktyvus visuomenininkas, pirmasis lietuvių tautinio atgimimo istorikas, puikus politikos analitikas, aistringas publicistas kovotojas.“ M. Römeris ypač daug nuveikė Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos byloje, kai 1932 m. buvo paskirtas teisėju Hagos Teisingumo Teisme dėl Klaipėdos krašto konvencijos ir statuto aiškinimo.

MRU šventės tradicija – puoselėti M. Römerio ugdytas teisės ir demokratijos vertybes. Mykolo Römerio gimtadienis paminėtas Bagdonišio dvaro sodyboje, kur profesorius kartais net egzaminuodavo savo studentus. Universitetas tradiciškai surengė šventę, skirtą jo mokslinio ir vertybinio pa-

likimo sklandai visuomenei, ypač jaunimui, bendradarbiaudamas su Rokiškio rajono savivaldybe, švietimo ir kultūros įstaigomis, M. Römerio artimaisiais, puoselėjančiais profesorius gimtinę – Bagdonišio dvarą.

Šių metų „Mokslinės minties šventėje“ renginio svečiai galėjo išgirsti Rokiškio Juozo Tumo Vaižganto gimnazijos moksleivių skaitomas prof. M. Römerio dienoraščių ištraukas, MRU prof. dr. Ievos Deviatnikovaitės pranešimą, dalyvauti viktorinoje. Specialių apdovanojimų susilaukė mokslinės minties šventės nominantai. Susipažinti su Mykolo Römerio asmenybe ir teisine mintimi iš jo dienoraščių, kuriuos pristato MRU prof. dr. Ieva Deviatnikovaitė ir MRU doc. dr. Gintaras Šapoka, galima ir „YouTube“. *Autorius yra MRU Komunikacijos ir rinkodaros centro Išorinės komunikacijos vadybininkas.* ■

## Felicitijos Bortkevičienės 150-osioms gimimo metinėms

Minime vienos pirmųjų moterų, išsikovojusių pripažinimą lygiomis teisėmis dalyvauti politiniame ir visuomenės gyvenime, vienos žymiausių lietuvių tautinio atgimimo veikėjų, politikės ir leidėjos Felicitijos Bortkevičienės (Povickaitės) 150-ąsias gimimo metines. Šios ypatingos moters gyvenimo ir veiklos punkturus atspindi paroda „Felicitijos Bortkevičienės epistolinis palikimas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje“.

Parodos pavadinimas byloja, kad F. Bortkevičienės daugiabriaunės veiklos kelią seksime jos korespondencijos takais.

F. Bortkevičienės palikimas saugomas ne vienoje paveldo institucijoje. Vrublevskių bibliotekoje saugomas archyvas išsiskiria išlikusios korespondencijos gausa ir įvairove bei adresatų geografija (JAV, Pietų Amerika, Rusija, Vakarų Europos šalys, įvairios vietovės Lietuvoje). Be įprastų laišku, randame atvirlaiškių (ypač iš Vakarų Europos), kurie išsiskiria savo vizualumu – miestų vaizdais, dailininkų darbais, telegramų. Įdomu tai, kad fonde saugomos pačios Felicitijos Bortkevičienės registruotame korespondencijos kataloge yra apie pusantro šimto respondentų. Jos ir jai rašyti laišakai bei atvirlaiškiai įdomūs

ne tik kultūros istorikams, menininkams, bet ir pašto istorijai – išlikę antspaudai, pašto ženklai, vokai.

Susirašinėjimų ratas – gausus, įvairus, dažnu atveju besitęsiantis ne vieną dešimtmetį. Galima išskirti trijulę – amžininkės Felicitija Bortkevičienė (1873–1945), Gabrielė Petkevičaitė-Bitė (1861–1943), Jadvyga Juškytė (1869–1948), kuri išlaikė artimus ryšius nuo XIX a. paskutinio dešimtmečio vidurio iki gyvenimo pabaigos. Šias tris moteris siejo tiek visuomeninė veikla, tiek spaudos darbai, rūpestis žmonių švietimu ir išsilavinimu: bendradarbiavo „Varpe“; „Lietuvos žiniuose“;

aktyviai veikė „Žiburėlio“ draugijoje. Pergyvenusios ne vieną valdžios pasikeitimą, sugebėjo džiaugtis senais laikais ir rūpinosi naujomis aktualijomis.

Parodą parengė Vrublevskių bibliotekos darbuotojos: Mokslinės informacijos skyriaus vyresnioji bibliografe Eglė Paškevičiūtė-Kundrotienė ir Komunikacijos skyriaus bibliotekininkė Rūta Kazlauskienė. Paroda veiks iki birželio 28 d. Daugiau apie parodą: <http://www.mab.lt/f-bortkevicienes-epistolinis-palikimas-lma-vrublevskiui-bibliotekoje/>. *Parengta pagal bibliotekos Komunikacijos skyriaus pranešimą.* ■

## Knygos mėgėjų draugijos 30-metis

Gegužės 12 d. Kaune, Lietuvos kariuomenės ramovėje įvyko 29-oji knygos šventė „Laikas gyvena knygose“, skirta atkurtos Knygos mėgėjų draugijos 30-mečiui paminėti. *Pranešė dr. Raimundas Kaminskas.* ■



Renginio dalyviai



Knygos mėgėjų draugijos leidinių paroda

## Kunigaikščio geologo Antano Karolio Giedraičio 175-mečio minėjimas

Gegužės 18 d. Vilniaus universiteto Chemijos ir geomokslų fakulteto Geomokslų institute (M. K. Čiurlionio g., 21/27, II a.) vyko mokslinė konferencija, skirta kunigaikščio geologo Antano Karolio Giedraičio 175-mečiui. Gegužės 19 d. konferencijos dalyviams surengta ekskursija, kurios tikslas – aplankyti A. K. Giedraičio tyrinėtus objektus Vilniuje ir jo tėviškę Karvio apylinkėse, Maišiagalos seniūnijoje. ■

## „AUŠROS“ MUZIEJUI – 100 METŲ



Prof. Vytautas Gudonis

1923 m. kovo 11 d. Šiaulių apskrities valdyba įkūrė muziejų ir pavadino jį pirmojo lietuviško laikraščio „Aušra“ vardu. Per pirmuosius ketverius metus jo veiklos buvo išplėtos. 1928 m. muziejus buvo perduotas Šiaulių kraštotyros draugijai, vėliau – miesto savivaldybei. Muziejui paskirtas buvusios pirties pastatas tuometinėje Maišo gatvėje. Čia 1928 m. gegužės 15 d. atidaryta pirmoji ekspozicija. Pirmuoju muziejaus vedėju tapo Česlovas Liutikas (1903–1984).

Iki šių dienų muziejus nuėjo ilgą ir sudė-

tingą kelią. Ir sunkiausiais istorijos laikotarpiais jis garbingai vykdė savo misiją – saugoti tautos atmintį. Pagrindinės muziejaus veiklos kryptys prieškarui: etnografinių ekspedicijų rengimas, eksponatų kaupimas, parodos ir leidybinė veikla. Etnografinės ekspedicijos buvo rengiamos nuo 1930 m. Kasmet buvo surengta po 15–30 išvykų. Per jas surinkta apie 70 proc. eksponatų, sukauptas etnografinis archyvas, kurį sudaro aprašomoji ir ikonografinė medžiaga: brėžiniai, planai, fotografijos. P. Bugailišio iniciatyva pradėta leidybinė veikla. Nuo 1930 m. kartu su Kraštotyros draugija buvo leidžiamas „Šiaulių

metraštis“ – periodinės informacijos, statistikos ir kraštotyros knyga. Išleistas penkios knygos: 1930, 1931, 1932, 1933, 1938 metais. Nuo 1934 m. buvo leidžiamas pirmasis ir tuo metu vienintelis Lietuvoje kraštotyros žurnalas „Gimtasai kraštas“, kuris ėjo iki 1943 m. Išleistas 31 numeris.

Plečiantis šio muziejaus veiklai, ėmė trūkti vietos. Buvo nutarta miesto parke, šalia grafų Zubovų rūmų, statyti naujus rūmus. Tačiau tik prasidėjusi statyba buvo nutraukta, radus kitą sprendimą: muziejui

## „AUŠROS“ MUZIEJUI – 100 METŲ

■ Atkelta iš 10 p.

paskirtos patalpos (antras aukštas ir palėpė) Aušros alėjoje pastatytoje mokykloje. 1933 m. gegužės 14 d. čia atidaryta nauja ekspozicija.

Muziejaus eksponatai buvo rodomi ir tarptautinėse parodose – Prancūzijoje Trokadero muziejuje 1935 m. ir pasaulinėje parodoje Niujorke 1939 m. Tuo metu „Aušros“ muziejus jau buvo gerai žinomas, jame lankydavosi ir sukaupta medžiaga naudojosi garsūs to meto Lietuvos ir užsienio mokslininkai.

Permainos muziejuje prasidėjo 1940 m. Okupavus Lietuvą, pasikeitė ir muziejaus darbo pobūdis. 1940 m. liepos 24 d. naujoji Vyriausybė išleido Kultūros paminklų apsaugos ir viešųjų kultūros muziejų įstatymą. „Aušros“ muziejus buvo įpareigotas savo apygardoje – Šiaulių, Raseinių ir Mažeikių apskrityse – registruoti kultūros paminklus ir rūpintis jų apsauga. Muziejaus darbuotojai vyko į šių vietovių dvarus, registravo ir gabeno į Šiaulius kultūros vertybes. Jie taip pat turėjo registruoti ir repatrijuojančių Vokietijos piliečių sukauptas vertybes. Pritrūkus vietos, dalis eksponatų buvo užantspauduota ir palikta dvaruose, todėl jų dalis sunyko arba buvo išgrobstyta. 1940 m. pasikeitė ir muziejaus statusas. Jis buvo suvalstybtintas, o 1941 m. kartu su „Gimtojo krašto“ žurnalu perduotas ką tik įsikūrusios Lietuvos mokslų akademijos (LMA) Etnologijos institutui. P. Bugailiškis buvo paskirtas pirmuoju šio instituto direktoriumi, o „Aušros“ muziejus tapo mokslo įstaiga.

„Aušros“ muziejaus priklausymo LMA rezultatas – dalies dokumentų, spaudinių, knygų išgabenimas iš Šiaulių į Vilnių. Dar pakankamai nesustiprėjusi akademija, pasitaikius pirmam progai, šio muziejaus atsikratė. 1942 m. vasario 1 d. „Aušros“ muziejus perduotas Švietimo valdybos aukštojo mokslo departamentui, jam buvo sugrąžinta provincijos kraštotyros muziejaus padėtis, tačiau sumažinti etatai ir subsidijos. Hitlerininkų valdžia nesikišo į muziejaus darbą



„Aušros“ muziejus Šiauliuose (Venclauskių namai)

iki ypatingo karo metų įvykio – muziejaus evakuacijos, kai hitlerininkų komendantūrai pareikalavus, patalpas Aušros alėjoje teko užleisti karo ligoninei. Evakuacija prasidėjo 1943 m. spalio 18 d. ir tęsėsi iki lapkričio 21 d. Dėžės, kuriose buvo supakuoti eksponatai, buvo numeruojamos ir antspaudojamos. Prie kiekvienos dėžės pridėtas tekstas lietuvių, rusų ir vokiečių kalbomis su prašymu jų neatidarinėti be būtino reikalo, nurodytas muziejaus adresas. Eksponatai paslėpti įvairiose vietose visoje Šiaulių apskrityje.

1944 m. liepą, artėjant frontui ir kilus panikai, nemažai paslėptų eksponatų liko be globos, juos priglaudusiems asmenims pasitraukus į Vakarų. Po karo sudaryta komisija suskaičiavo, kad muziejaus nuostoliai – 748 tūkst. rublių. Iš 34 982 eksponatų žuvo 7 203, tačiau šie skaičiai yra tik apytiksliai. Prasidėjo sunkus muziejaus gyvavimo laikotarpis, neturint savo patalpų. Laikina muziejaus raštinė įrengta P. Bugailiškio name Žemaitės g. 17.

1953 m. „Aušros“ muziejus perduotas Kultūros ministerijai. 1955 m. jam paskirti Venclauskių namai, o 1966 m. sugrąžinti ir Aušros alėjos rūmai. 1967 m. muziejui perduotas Žaliūkių vėjo malūnas. 1976 m. prie muziejaus prijungtas visuomeninis Lietuvos fotografijos meno draugijos Šiaulių skyriaus fotografijos meno draugijos Šiaulių skyriaus fotografijos skyriumi ir pavadintas Fotografijos muziejumi. 1985 m. muziejui perduotas poeto, knygnešio Jono Krikščiuono-Jovaro (1880–1967) namas. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1993 m. „Aušros“ muziejui

perduotas dar 1980 m. Šiaulių dviračių ir variklių gamykloje „Vairas“ įkurtas visuomeninis Dviračių muziejus, o 1994 m. globon perėjo ir 1982 m. įkurtas visuomeninis Radijo ir televizijos muziejus. 1993 m. atiteko ir Lietuvos pramonininko, visuomenės veikėjo Chaimo Frenkelio (1858–1920) vila, pastatyta 1908 m. Priešais vilą 2014 m. pastatyta 1,8 m aukščio Chaimo Frenkelio skulptūra (autorius – Romas Kvintas).

2010 m. balandį „Aušros“ muziejus buvo uždarytas ekspozicijų rekonstrukcijai. Atnaujinti poeto J. Krikščiuono-Jovaro memorialiniai kambariai, parengti informaciniai stendai apie poeto gyvenimą ir kūrybą. Pirmame aukšte sukurta nauja ekspozicija „XX a. I pusės knygynas“. Dabar „Aušros“ muziejų sudaro muziejų kompleksas, išsiskiriantis rinkinių ir ekspozicijų įvairove, turtinga istorija ir aktyvia veikla. Muziejus saugo ir puoselėja senąsias muziejinkystės tradicijas, suformuotas jo įkūrėjo Pelikso Bugailiškio (1883–1965) ir prieškarinio muziejinkų.

Per veiklos šimtmetį „Aušros“ muziejus sugebėjo išlaikyti stiprias pozicijas ir yra vienas iš didžiausių valstybinių muziejų Lietuvoje. Jo veikla paskatino ir kitų muziejines veiklos plėtrą. Individualios arba įstaigų iniciatyvos dėka Šiauliuose veikia Vandos Kavaliauskienės Katinų muziejus, Stasio Gliaudžio gamtos muziejus, „Rūtos“ šokolado muziejus, Angelų muziejus, Šiaulių geležinkelio muziejus. „Aušros“ muziejaus direktorius Raimundas Balza pranešė, kad planuojama įkurti Gaisrinės muziejų: miesto centre, šalia savivaldybės rūmų išsaugota senoji miesto gaisrinė su ten sukauptais eksponatais.

„Aušros“ muziejaus darbuotojai saugo, tyrinėja ir populiarina istorijos, archeologijos, etnografijos, meno, fotografijos, technikos paveldo (dviračių, vaizdo ir garso atkūrimo prietaisų) bei kitas muziejines vertybes. Šiauliečiai ypač pamėgo Frenkelio vilą, kurioje vyksta didelio populiarumo sulaukiantys renginiai. Vila išsiskiria originalia architektūra. Čia įkurtas rožynas, kurį sudaro apie 2 000 įvairių rūšių rožių. Šiais

metais jau įvyko penktasis gėlyno atidarymas, kurio metu šiauliečiai ir miesto svečiai čia vykusiame mugėje galėjo įsigyti Lietuvoje užaugintų sodinukų ir tautinio paveldo gamintojų produkcijos.

Dar vienas išskirtinis „Aušros“ muziejaus bruožas – Pelikso Bugailiškio premija. Tai nevalstybinė premija, kuri kasmet kovo 11 d., pagerbiant muziejaus steigėją P. Bugailiškio atminimą, įteikiama kraštotyrininkui, mokslininkui, muziejininkui, nusipelnusiam tyrinėjant Šiaulių krašto kultūros paveldą. Šiais metais premija įteikta muziejininkui, audiovizualinio paveldo entuziastui Viktorui Gundajevui už Lietuvos dokumentinio kino populiarinimą, kino paveldo išsaugojimą ir aktualizavimą.

Iš esmės savo veidą pakeitusiame muziejuje vyksta turininga veikla. Naujoje ekspozicijoje pasakojama apie svarbiausius įvykius, formavusius Šiaulių miestą, nulėmusius tam tikrus posūkius jo raidoje, miesto istorijos kodus. Lankytojams pristatomi seniausi krašto gyventojai, jų kasdienybė, užsiėmimai. Parodoma, kokią vietą miestas ir regionas užėmė XIII a., kuriantis Lietuvos valstybei. Aptariamas ir legendomis apipintas Šiaulių žemėje vykęs pergalingas Saulės mūšis. Čia galima sužinoti, kokią vietą Šiauliai užėmė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Abiejų Tautų Respublikoje, kokį lūžį patyrė, patekdami į carinės Rusijos imperijos gniaužtus, ir kas buvo tie židiniai, kuriuose išsaugotas lietuviškumas. Pristatomas ir Pirmasis pasaulinis karas, stipriai nuniokojęs miestą.

Lankytojai dabar susipažįsta su atvirų saugyklų ekspozicija, parodančia muziejaus eksponatų „aukso fondą“. Simboliška, kad istorinis „Aušros“ muziejaus pastatas, į kurį muziejus įsikėlė 1933 m., neseniai sukvieta lankytojus į atnaujintą, modernias erdves. Muziejus tapo svarbiu kultūros židiniu, pirmaujančiu organizuojamų parodų, koncertų, švenčių ir kitų edukacinių renginių gausa. Veiklos šimtmetį švenčiantis muziejus yra šiuolaikiškas ir atviras naujovėms. ■

## KULTŪROS NAUJIENOS

### Kalbos premija – Ritai Urnėžiūtei

Seimo Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija jau 20-ąją kartą skiria žodžio laisvės gynėjos, labdaros organizatorės Felicijos Bortkevičienės atminimą įamžinančią Kalbos premiją. Šiais metais ja pagerbta ilgametė lituanistų profesinio žurnalo „Gimtoji kalba“ vyriausioji redaktorė, Lietuvių kalbos draugijos tarybos narė Rita Urnėžiūtė.

„Gegužės 7-ąją minima Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena. Lietuvių kalba yra vienas didžiausių mūsų tautos lobių, mūsų tapatybės pagrindas. Kasmet šią dieną prisimename, koks brangus ir reikalingas laisvas žodis gimtąja kalba ir kokią gyvybiškai svarbų darbą dirba lietuviško žodžio puoselėtojai“, – sakė Seimo Pirmininko pavaduotojas, Seimo Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos pirmininkas dr. Paulius Saudargas.

Rita Urnėžiūtė, rengdama „Gimtosios kalbos“ žurnalą, daugelį metų buria Lietuvos lingvistus kalbiniam visuomenės švietimui, rūpinasi kultūrinių įvykių, renginių, skirtų



Kalbos premijos 2023 m. laureatė Rita Urnėžiūtė ir Seimo narys Paulius Saudargas

lietuvių kalbai ugdyti ir puoselėti, sklaida Lietuvoje. Straipsniuose R. Urnėžiūtė didžiausią dėmesį skiria lietuvių tarmėms ir jų paveldui, lietuvių kalbos kultūrai, stilistikai. Redaktorė rašo kritinius straipsnius, išryškinančius Lietuvoje publikuotas verstinės literatūros lietuvių kalbos vartojimo neigiamas, bei viešai dalijasi redaktoriaus darbo

patirtimi ir taip ugdo kalbinį sąmoningumą.

R. Urnėžiūtė yra įsitraukusi į Valstybinės lietuvių kalbos komisijos veiklą. Ji yra Vadovėlių vertinimo pakomisės narė, redaguoja įvairius leidinius. Prie taisyklingos kalbos, kalbos vartosenos aktualių klausimų sklaidos R. Urnėžiūtė prisideda, aktyviai bendradarbiaudama su kalbų mokykla „Lingua Lituanica“, yra

nuolatine praktinių kursų lietuvių kalbos redaktoriams, kalbos tvarkytojams, žiniasklaidos, leidyklų darbuotojams ir kt. lektorė.

Felicijos Bortkevičienės kalbos premija yra skiriama už neatlygintą reikšmingą lituanistinę veiklą. Šiuo aspektu R. Urnėžiūtė yra vertinama už daug Lietuvos visuomenės dėmesio sulaukusią „Metų žodžio“ ir „Metų posakio“ rinkimų organizavimą. Pagrindinis šios veiklos tikslas – visuomenės kalbinis švietimas, siekimas ugdyti ir puoselėti tautos kūrybiškumą, atliepanti visuomeninio ir politinio gyvenimo realijas. Tokio pobūdžio metų leksikos rinkimais, vykstančiais ir kitose šalyse (Vokietijoje, D. Britanijoje, Lenkijoje, Latvijoje ir kt.), parodomas kalbos gyvumas ir žmonių gebėjimas taikliai įvardyti reikšmingas gyvenimo aktualijas.

R. Urnėžiūtė – Lietuvių kalbos draugijos (LKD) narė, nuo 2008 m. – LKD valdybos sekretorė, dirbanti neatlygintinai. Ji padeda organizuoti LKD renginius, Lietuvių kalbos dienas, mokinių konkursus ir olimpiadas,

■ Nukelta | 12 p.

## KULTŪROS NAUJIENOS

## Lietuvos puodžių karalių darbai

Gegužės 10 d. Seimo lankytojų centre (Gedimino pr. 60) atverta Kuršėnų – Puodžių sostinės – tautodailininkų paroda „Lietuvos Puodžių karalių darbai“. Ši paroda surengta Seimo narės Rimos Baškienės iniciatyva.

„Visoje Lietuvoje žinomi Kuršėnų ąsočiai, puodai, vazos. Miestas šalyje garsėja kaip puodžių sostinė. Ne patys kuršėniškiai sugalvojo sau tokį titulą. 1971 m. birželio 19 d. Šiauliuose vykusioje pirmojoje Amatų dienoje Kuršėnai

buvo pripažinti Lietuvos liaudies keramikos sostine, nes kuršėniškių meistrų ir jų gaminių buvo daugiausia. 1971–1981 m. Šiaulių mieste buvo organizuojami puodžių šventės, kurių metu buvo išrenkami geriausi keramikai – puodžiai ir jiems suteikiamas Puodžių puodžiaus vardas“, – teigia Rima Baškienė.

„Po 20 metų, 2002 m., Kuršėnuose buvo surengta kūrybinė keramikų stovykla „Keramiką laiko tėkmėje“, kurios metu kilo idėja atgaivinti Puodžių karaliaus rinkimus. Šiaulių

rajono tautodailininkų bendruomenė pasiūlė Lietuvos puodžių karaliaus rinkimus organizuoti Kuršėnuose. Pasiūlymui pritarė Šiaulių rajono savivaldybės administracija ir Kuršėnų miesto seniūnija“, – sakė Šiaulių rajono savivaldybės Etninės kultūros ir tradicinių amatų centro direktorė Birutė Poškienė.

Puodžių sostinė turi išrinkusi 7 karalius ir 2 karalienes. 2020 m. Lietuvos puodžių karalius nebuvo renkamas dėl COVID-19 pandemijos šalyje. 2023 m. bus renkamas X

Lietuvos puodžių karalius. Projektą „Respublikinė keramikų paroda-konkursas „Lietuvos puodžių karalius“ remia Lietuvos kultūros taryba. Projekto partneriai: Šiaulių rajono savivaldybės kultūros centras, Vytauto Vitkausko viešoji biblioteka, Vilniaus puodžių cechų. Parodą Seimo lankytojų centre veiks iki gegužės 22 d. Ją apžiūrėti galima pirmadieniais–ketvirtadieniais nuo 10 iki 17 val., penktadienį – 10–16 val. Įėjimas laisvas. Parengta pagal Seimo narės Rimos Baškienės pranešimą

## NAUJOS KNYGOS

Jūratė Sučylaitė. *Gelmių šviesa, Leidėjas: Homo liber, 2022, 304 p.* Gegužės 12 d. Lietuvos medicinos bibliotekoje (Kaštonų g. 7, Vilnius) įvyko prof. Jūratės Sučylaitės esė knygos „Gelmių šviesa“ sutiktuvs. Originalias iliustracijas Jūratės Sučylaitės knygai „Gelmių šviesa“ sukūrė grafikas Romas Klimavičius. Susitikime taip pat pristatyti pajūrio medikų – Marijonos Kuzmaitės-Šulskienės ir Konrado

Nastopkos – kūrybos leidiniai.

„Tikiuosi, kad knygos skaitytojas jausis lyg sutikęs bendrakeleivę, su kuria be jokių išipareigojimų gera būti, kalbėtis apie gyvenimą ir jausti bendrystę“, – sako knygos autorė. Respublikinės Klaipėdos ligoninės gydytoja psichiatrė Jūratė Sučylaitė medikų literatūroje pradėjo dalyvauti, dar būdama tuometinio Kauno medicinos instituto studentė,

skaitė eilėraščius medikų „Poezijos pavasarių“ metu, buvo viena iš laureačių. Praktinį gydytojos psichiatrės darbą dirbo Kauno, Švėkšnos, Klaipėdos ligoninių psichiatrijos skyriuose, Kauno priklausomybės ligų centre. Turi korespondentės, poezijos terapeutės patirčių, yra išleidusi poezijos ir prozos knygų.

Recenzuodamas jos naująją esė knygą „Gelmių šviesa“, filosofas Jurgis Dieliau-

tas rašė: „Gelmių šviesa – plati pasąmonės metafora, kuri individualia ir kolektyvine raiška skaitytoją nuveda į atkuriantį kūrybos lauką. Gelmės randamos kūrybinėje, artimoje aplinkoje, organinėje erdvės ir laiko apsuptyje, asmeninėje menamoje atmintyje“. Žinutės autorė yra Lietuvos medicinos bibliotekos darbuotoja, „Mokslo Lietuvos“ redakcinės kolegijos narė.

## PARODOS

## PAVILJONAS „VILNIUS PRIEŠ 200 METŲ“

Jau netrukus vilniečių pamėgta erdvė šalia Karaliaus Mindaugo paminklo įgaus naujų spalvų – čia pradėdami laikinosios ekspozicijos „Paviljonas: Vilnius prieš 200 metų“ įrengimo darbai. Iki pat rudens tai taps vieta, siūlančia prasmingą ir turiningą laisvalaikį, daugybę nemokamų renginių, koncertų ir pasirodymų, tačiau svarbiausia – unikalią pažintį su Vilniumi prieš 200 metų. Paviljonas skirtas naujausiam Lietuvos nacionalinio muziejaus projektui „Vilnius prieš 200 metų“.

Įprastai ypač daug dėmesio ne tik parodų turiniui, bet ir architektūrai skiriamas muziejus šį kartą pasirinko naują formatą – ne tik išeiti iš tradicinių muziejaus erdvių, bet ir įsilieti į miesto audinį. „Lietuvos nacionalinis muziejus nuolat ieško naujų būdų užmegzti glaudų ryšį su lankytojais. Šį kartą pasirinkome išeiti už muziejus ribų ir sutikti lankytojus vienoje iš viešųjų miesto erdvių. Tikimės, kad laikinojo statinio architektūra padės dialogui tarp eksponatų ir jų istorijų bei lankytojų. Paviljone pristatysime išskirtinį muziejaus tyrimą apie XIX a. Vilnių ir jo rezultata – atkurtą to laiko Vilniaus maketą. Kurdami šią ekspoziciją miesto viešoje erdvėje, norime pakviesti lankytoją ne tik susipažinti su pristatoma medžiaga, bet ir savaip ją interpretuoti, diskutuoti – sukurti savitą tyrimų lauką“, – pasakoja muziejaus vadovė dr. Rūta Kačkutė.

Jau netrukus iškilsiančios ekspozicijos architektūrinį projektą parengė architektai Dalia Puodžiūtė-Seniūnienė ir Julius Seniūnas. Jų architektūrinė idėja „Atlasas“ laimėjo



Šalia Karaliaus Mindaugo paminklo įsikurs paviljonas apie Vilnių. L. Penek nuotr.

atvirajame konkurse, kurį prieš metus surengė Lietuvos nacionalinio muziejaus ir Architektūros fondas. Anot muziejaus architektės, vienos iš projekto organizatorių Sandros Šlepikaitės, atvirojo architektūrinio konkurso kelias pasiteisino. Pasiūlytasis architektūrinis paviljono sprendimas jau pats savaime yra šiuolaikinė projekto apie Vilniaus miestą interpretacija. „Projekte pristatydami XIX a. Vilnių, kalbame ne tik apie urbanistinį audinį, bet ir apie žmones. Miestas yra apie santykius tarp šių dalykų, todėl architektai pasiūlė neįprastą paviljono struktūrą – tai nėra vienas statinys, o veikiau demokratiška erdvė, sudaryta iš skirtingų objektų, kuriuos tarpusavyje jungia viena tyrimo tema ir per skirtingas veiklas kuriami nauji ryšiai. Paviljonas veikia kaip tinklas, kuriame skirtingus objektus ir erdves galima naudoti pagal poreikį. Tai – ne tik paviljonas mieste, bet ir miestas paviljone“, – sakė S. Šlepikaitė.

Ekspoziciją skvere prieš Lietuvos nacionalinio muziejaus Naujajį arsenalą sudarys

16 laikinų architektūrinių objektų, turinčių skirtingą paskirtį. „Mums buvo svarbu, kad ekspozicija ir jos architektūriniai elementai praturtintų vilniečių ir miesto svečių pamėgtą erdvę nauja informacija, kokybiška architektūra ir dinamiškais paskirtimis. Svarbiausias objektas paviljone – amfiteatras, kuriame bus eksponuojamas iš brėžinių atkurtas XIX a. Vilniaus maketas. Visa ekspozicija aplink jį pamažu peraus į atvirą tinklą, aprėpiančią skirtingus Gedimino kalno papėdės elementus bei įtraukiantį miestiečius ir miesto svečius“, – sako architektai Dalia Puodžiūtė-Seniūnienė ir Julius Seniūnas.

Paviljone lankytojai ir praeiviai taip pat ras uždengtą erdvę renginiams ir edukacijoms, erdvę su lauko baldais laisvalaikui: čia galės vykti skaitymai, diskusijos, piknikai, žaidimai. Vieną skvero takų sankirtą paženklinys rotonda. Joje bus eksponuojamas XIX a. Vilniaus

planas ir rašytiniuose šaltiniuose įregistruota informacija apie to meto Vilniaus pastatų savininkus, jų profesijas. Ekspoziciniuose stenduose bus galima išvysti XIX a. Vilniaus panoramas, sukurtas remiantis projekto medžiaga. Visa ekspozicija, išskyrus amfiteatrą su maketu, bus laisvai prieinama visą parą. Paviljonas, suformuotas iš įvairaus mastelio objektų, kvies dialogui – kiekvieną savaitę čia vyks nemokami renginiai, edukacijos, bus organizuojamos ekskursijos po miestą.

Šis projektas ir šiemet minimas Vilniaus 700 metų jubiliejus – puiki proga visiems vilniečiams ir miesto svečiams atgaivinti ryšį su šiuo miestu. Paviljono patirtis bus visapusiškai pritaikyta ir užsieniečiams, kuriuos pirmiausia turėtų nustebinti skirtumai tarp Vilniaus dabar ir prieš 200 metų. Živilė Stadalytė, Lietuvos nacionalinio muziejaus komunikacijos specialistė

## Kalbos premija – Ritai Urnėžiūtei

■ Atkelta iš 11 p.

kalbininko Petro Būtėno premijos komisijos darbą, draugijos leidinius, draugijos suvažiavimus ir jų kultūrinę programą. Kita neatlygintina R. Urnėžiūtės veikla – darbai joniškėčių draugijoje „Sidabra“, kurios tikslas – palaikyti ryšius tarp kraštiečių, skatinti joniškėčius domėtis savo krašto istorija ir kultūra bei ją populiarinti Lietuvoje. Kartu su kitais R. Urnėžiūtė leidžia ir redaguoja joniškėčių draugijos laikraštį „Sidabrėlė“, kasmetinį leidinį „Nauji gaspadoriai – švieži kalendoriai“. Pastarasis

kelis kartus įvertintas Lauryno Ivinskio premija už geriausią lietuvišką kalendorių.

Kalbos premija tradiciškai bus įteikta Valdovų rūmuose vykšančiame renginyje „Kalbos vakaras“ gruodžio pradžioje. Žodžio laisvės gynėjos, labdaros organizatorės Felicijos Bortkevičienės (1873–1945) atminimą įamžinanti Kalbos premija skiriama už reikšmingą, neatlygintinai atliekamą lituanistinę veiklą Lietuvos ir užsienio šalių piliečiams, organizacijoms ar institucijoms. Parengta pagal Seimo pranešimą

## Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis  
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė  
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas [mokslolietuva@gmail.com](mailto:mokslolietuva@gmail.com)

Laikraštis internete: [www.mokslolietuva.lt](http://www.mokslolietuva.lt)

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169